

Prvi maj v Trstu

Primorska je proslavila na največičastnejši način svoj dvakrat veliki dan, prvi maj. Največičastneje ga je proslavila v Trstu, ki je prav golovo prva predstraža naše dežele, vhod v našo zemljo, do katere pa nam prav protiljudski imperialisti skušajo krati pravice. Mesto Trst, na naši zemlji zgrajeno, s krovjo naših najboljših ljudi zaznamovano, v srca našega ljudstva tako globoko zapisano, mora še danes biti tak boj, kot ga je bila dolga leta nazaj vsaka vas, da, celo vsaka hiša po Primorskem, na katero so nasilno pisali imperialisti: »Qui si parla soltanto italiano« in »Si saluta alla romana«, to je boj delovnega človeka za njegove osnovne pravice.

Prtega maja so spregovorile po-
nožno deset in desetlisočglave, sto in
stolisočglave množice z namenom, da
na svoj delavski praznik proslave
tudi praznik dneva, ko je bil naš Trst
osvojen, ko so tržaški patrioti in
Jugoslovanska armada v skupni borbi
pregnali oborožene fašiste iz Trsta.
Ta svoj praznik je tržaško ljudstvo
proslavilo tako veličastno, tako dostoi-
anstveno, kot ga more proslaviti
samo ljudstvo, ki se zaveda v celoti
svoje moči, ki se zaveda, da je pra-
vica na njegovi strani.

Na predvečer praznika se je vršila baklada, toda vse premalo je reči baklada, celi plazovi ognja so se vsipali iz vseh strani proti mestu, dostojanstveno, počasi, kakor žareča lava, ki ve, da bo preplavila vse, vse do tja, do kjer morajo njene prirodne sile. In pod tem ognjem, pod temi baklami si videl pravi Trst, srce našega Trstla, si videl od borbe in trpljenja nagubane obraze tržaških delavcev, pod tem ognjem si videl ponosno se iskreati oči naših najponosnejših žena partizanskih mater, tržaških delavk, pod tem ognjem je šlo naše srce, mladina Trstla, s tem ognjem se je po tržaških ulicah vilo življenje Trstla, ki je bilo pred letom dni prvič svobodno sproščeno, katerega pesem je pred letom dni prvič tako svobodno zadonela, kakor je odmevala pesem njegovih sinov poedincev, prej v svobodnih hostah. Stotine, tisoči, desetstisoči, stotoči, četrť milijona žarečih bakel, nad četrť milijona ultrapajočih src Trstla, je ta večer ponovno priklenilo v svet svojo že tolikokrat povedano, zapisano in zapečateneno pravico. Kakor v nič se je ob tem razbilo kričanje poedinih plačancev italijanskega imperializma, ki so skušali pod zaščito policijskih kijevev motiti delavstvu in tržaškim množicam praznovanje tega dne. Ob tem pohodu ljudstva so se razbežali po zakonitih ulicah, od koder je samo sikalo še žvižganje importiranih piščalk in kjer so napadali poedince in pljuvali v obraz in jih sramotili na najpodeljši način te desetkrat, stokrat ranjene in razbite živali.

Prav tako veličasten pa je bil pohod tržaškega ljudstva naslednjega dne, ko so se z vseh koncev Trsta zbrali na glavni trg. V praporih delavskega razreda, rdečimi zastavami, s simboli narodne svobode, italijanskimi in jugoslovanskimi zastavami s peterokrako zvezdo, tisoči in tisoči ljudi na trg Unita. Premajhen je bil največji tržaški trg, preozke so bile vse bližnje ulice, da bi lahko dale prostora še vsem tistim tisočim in tisočim, ki bi radi skupno z govorniki, z Jaksevičem, z Regentom in ostalimi povedali, da danes praznujejo svoj dan borbe, pravice in zmage. Ko pa se je s trga razlil sprevod po mestu, ni imel občutka, da danes praznuje Trst svoj pohod v življenje. Na čelu sprevoda so bile naše zastave, z njimi pa fizikulturniki v telovadnih oblekah. Korakanje teh mladih, zdravih, živah in gibčnih teles mladincev in mladink, to je vsekakor pomenilo paradno mladost, kateri je sledila potem reka ljudstva. — Staro in novo, delavci v delovnih oblekah, žene v narodnih nošah, možje in fantje, nekaj ponosnih kmetov in iz bližnjih vasi, vse to je korakalo v sprevodu. Zastave, z nji-

Nekaj gnilega je v državi Danski.
Shakespeare

To je napisal o Slovenski poročevalec slovenski pesnik Oton Župančič že pred letom dni, ko je slutil velikansko kričbo, ki se je nad našo zemljo dogodila, ko so začasno razdelili našo zemljo na kose in ko je morala del te zemlje zapustiti Jugoslovanska armada.

Kako jasna je misel, kako jasna je pot preprostega naroda. V velikem svetloznem spopadu se je slovensko ljudstvo, po zlomu Jugoslavije raztrgano in pollačeno, neulegoma odločilo za tisto stran, ki se je borila proti nacizmu in fašizmu za svobodo, za samoodločbo narodov, za harmonično sodelovanje vseh zdravih sil v človeštvu; prvi dan po zasedbi Slovenije se zgrabilo za orožje kljub okupatorskemu ustrahovanju, kljub zapeljevanju in mamljenju domačih izdajalcev ter si iz improviziranih krdel polagoma ustvarilo z ostalimi jugoslovanskimi narodi krasno organizirano udarno vojsko, ki je bila pod vodstvom maršala Tita ko vsem vrslam modernega vojevanja ter v neverjetnih junaških pohodih priborila nazaj jugoslovansko ozemlje in tudi vse kraje, kjer je slovenski rod petindvajset let ječal pod trdim tujim jarmom. Med najimlenilnejšimi pridobitvami je bilo čudovito zavzetje Trsta, katerega svobodoljubno prebivalstvo je samo sodelovalo z jugoslovanskimi četami ter jih z veseljem pozdravilo kot osvobodiljsko armado.

V Trstu postavi slovensko-italijanska osvobodilna fronta v lepi slogi oblast, ki jo priznajo pripadniki obeh narodnosti tega živo utripajočega mesta ob Jadranu, dogovor se za bralsko sožitje v okviru federativne jugoslovanske države, rešujejo sporazumno pereča vprašanja, skrbje za prehrano, za obnovo gospodarskega življenja, skratka v najkrajšem času ustvarijo v malem načrt in vzorec za tisto, kar naj bi se ostvarilo v velikem posvodu, kjer naj vlada prava demokracija, tista, za katero se je napredni svet leta in leta boril. V radostnem tekmovanju teče delo, jugoslovanske čete vzdržujejo zgleden red, ljudje dajejo duška svojemu zanosu v veličastnih manifestacijah; in človek bi mislil, da je ni zapreke za prost razmah gmoletne in prosvetnega življenja na teh ugodnih tleh.

Toda ne! Taka jasna misel, taka

mi množice, godba, spet množice in spet zastave in spet godba, to je bil ritem tega nikdar končanega spreveda, ki se je pomikal skoraj dve uri po tržaskih ulicah. Z veselih, ožarjenih obrazov teh množic, ki morajo še leto dni po tistem, ko so se same osvobodile fašistov, bili priča najostudnejših provokacij, se je odražalo eno samo veličastno zmagostvarje. V borbah in trpljenju prekaljeno ljudstvo, ki je še pred letom dni moralo naštetih osem tisoč žrtev, osem tisoč najboljših sinov za svojo svobodo, to ljudstvo, ki ni pozabilo, da so riseli njegovi sinovi v ulici Ghega, ki ni in ne more pozabili, da so padali še pred meseci njegovi sinovi in hčere v Škedenju, to ljudstvo, ki je skovalo pravo bratstvo narodov, to ljudstvo, ki se čuti na svoji zemlji svojega gospodarja, ki svojih pravic ne išče okrog, ampak si jih piše samo doma, to ljudstvo je tokrat manifestiralo, da ljudstvu, ki bije boj za svojo svobodo, krvi ne zmanjka nikoli.

Popoldne pa je nekaj tisočev mladincev, mladink in pionirjev nastopilo na telovadnem nastopu. Mlada telesa, ki niso nikdar v času fašistične tiranije smela občutiti ritma fizikulture, so na svoj veliki praznik, na praznik delovnega ljudstva, na praznik svobode Trsta, vztrepetala ob širokih godbe, in njihova ritmika je

ravna pol v mirno bodočnost je nairnost ljudskih množic, nairnost malih narodov. Tržaško zavedno ljudstvo in slovenski narod si ne smeta sama krojiti svoje usode; ne smeta uživati sadov svoje prelite krvi, ne smeta izražati demokratskih načel v svojem območju. Naša zmagovita in priljubljena armada se poslovi od osem tisoč tovarišev, padlih v zadnjih bojih in samozavestno odkoraka iz Trsta, da prihrani svetu novo prelivanje krvi. Res, zgodilo se je: narod ki se je prvi priključil zaveznikom, je dobil po štiriletnih nečloveških mukah za svoje zvesto in vdano zavezništvo od prav teh svojih zaveznikov prvi krepko pljusko kakor malopriden paglavci, ki so ga zalotili na tujem rtu. Ali se zavedate vi, ki ste nam to storili, kaj ste dali s to pljusko sebi?

Med vsemi strahotami, ki so nas oblegale ta štiri leta, med divjanjem fašistične in nacistične drhali, med vrago zatohlih ječ; med streljanjem naših najboljših mož, žena, sinov in hčera, med kupi mrličev po nemških taboriščih nam je sijalo svetlo upanje: z nami stoji ves svobodoljubni svet na vzhodu in zahodu, naši mogočni, odločni, zvesti zavezniki sklepajo čedalje ožji obroč okrog morišča naše domovine, in kadar se strnejo njihove armade z našimi, nas osvobode te hude more, ki nam ne da sopsli in nam hoče izpiti srčno kri. In zdaj to bridko razočaranje našega opeharjenega ljudstva! Ali si hočete vse zapraviti lepo, svetlo ime »osvoboditelj« in ga zaburantati? Ali ne mislite, da je to pomoč tistim, ki so nedolžne ljudi preganjali, vlačili po ječah, jih stradali, mučili, streljali, pobijali z lopatami, jim iztikali oči, živim lomili kosti, izbijali zobe, ki so pošiljevali hčere vprito mater in matere vprito hčera? Vse to ni pravljica, vse to smo morali mi gledati in prebiti, vse to nam je padlo na dušo. Zato se po pravici izprašujemo: Kakšno bodočnost obelate nam, pa tudi sebi, kakšen naziv s podaljševanjem tega inferna? Kako zmorete to? Kako vas bodo ocenjevali bodoči rodovi, ko bo odprta pred njimi knjiga današnje zgodovine?

Moje besede so morda govorjene v veter in ne najdejo ušes, katerim so namenjene. Ako pa pridejo do njih, se jim bodo tisti, katerim veljajo, nemara zviška smejali. Nič ne de, kljub temu jih govorim, ker bi ne storil svoje dolžnosti, ako bi jih

bila en sam odsev mladosti, odsev življenja, ki je čakalo toliko let tlačeno in ki je našlo v dobi narodno osvobodilne borbe svojo sprostitelj, katero danes manifestirajo kot klic svobode Primorske. In silno je zadonel ta dan pesem, pesem delovnega ljudstva.

Tako je proslavilo ljudstvo svoj praznik v Trstu. In starejša antifašista, ki je vse to opazovala, je samo sklepala roki in vzdikala: »Kako lepo je živeti!« In ob pogledu na to ženo se mora človek nehote spomniti dogodka, ki se je zgodil pri Ponte Rosso, ko so po fašističnih provokatorjih napadenega antifašista začeli bili policisti po glavi in ga odgnali, pa je tja prikrumela neka Italijanka, ki jo je že narežje izdajalo, da je nekeje od Napolija in kar skozi pištalke, ki jo je tiščala med zobmi, sprasovala: »C'è un italiano o un sciavo.« In ko so ji provokatorji kriknili, da je »sciavo«, se je histerično zarežala in piskala, piskala ...

Da, res je, v Trstu se bijeta dva svetova. Svet, ki ga je rodila zmaga demokracije v Evropi, svet ki ga gradi ljudska pravica, in svet, ki ga nam je zapustil krvavi fašizem, svet nasilja in krivic, svet smrti in vojn, katerega bo in mora pregaziti svet čitljenja in pravice. Letošnji prvi maj nam je v Trstu to ponozno potrdil.

ne izkričal v svet, ako si ne bi razgalil prsi prav tja do trepetajočega, krvavečega srca, ki je s slehernim vlakencem zvezano z mojim narodom in njegovo usodo.

Dobrih prijateljev sem imel med Angleži in jih imam še, ako so po gostem umiranju te dobre ostali živi. To so vaši znanstveniki, pisatelji in pesniki, vaši misleci in sanjači, — da, tudi sanjačev je treba za tiste, ki se sami ne utegnejo zatekati v deželo sanj — izumitelji novih idej, oblikovalci novega sveta, sveta resnice in pravice in svobode in žitljenja, ki je tako lepo, da je vredno umirati zanj. Ako bi ti vaši ljudje, ti moji daljnji prijatelji mogli slišati moj glas, klic mojega gneza in ogorčenja in obupa, oni bi se ne smejali, pristuhnili bi, zamislili bi se in po-

GLAVNI ODBOR KO JULIJSKE KRAJINE J OB PRILIKI PRVEG NASLEDNI

1. Živel proi maj mednarodni praznik fašizmu za demokracijo in pravice!
2. Živel proi maj, dan ko je IV. Ar. ostajo protifašističnega prebivalstva oso Julijsko Krajino!
3. Narodno soprašstvo je najpoglejše v borbi proti pravicam in demokraciji miru. Živela mednarodna solidarnost, bratstvo, trdna in zanesljiva podpalstva Julijske Krajine!
4. Niti mogoča niti nacionalna enakost niti priboritev ljudske oblasti, brez žicami mesta in dežele. Živela zveza
5. Dolžnost vsakega poštenega in ohranjanja antifašistov in vseh narodov, ki hro popolno uničenje ostankov fašizma. Živela zveza vseh demokracij — svobodo narodom!
6. Delavci, združite se v obrambi v mednarodna solidarnost delavcev stitvam, v borbi za obnovo in ožijl
7. Živela slavn Rdeča Armada, osvobodilna fašizma!
8. Živela slavn Jugoslovanska Armada partizani in antifašisti osvobodila nemške fašistične vojske.
9. Živeli borci slavnih vojsk: Sovjetske, Velike Britanije, zmagovalci v vojni, dalnemu in barbarskemu naci-fašizmu!

10. *Večna slava herojem in mučenikom
jemu sopražniku človeštva — faš*

11. *Ziela Antifašistična slovensko-italijanska* proti socialnim krivicam za družinsko pravno ženo. Višina demokracije v tem, koliko svobode in neodvisnosti.
12. *Glavna sila v borbi demokracije* fašistična mladina. Mladina mora o pravih borbenih orstih proti realni demokraciji, za napredek in za ljudino! Ziela mednarodna zveza mladostnikov fašizma, ljudsko demokracijo.

15. Živeli Enotni sindikati, enotna org
enotnost delavnih množic proti odpa
sindikati, ki branijo neposredne in
obnovo in za boljšo gospodarsko

14. Živela Komunistična Partija Julije
straža vseh demokratičnih sil naše
15. Živel Pokrajinski narodno osvobodilni
Krajine, katerega je vodil v dolgi
fašizmom in do uničenja vsega nje
jinski narodno osvobodilni odbor, k
obnovitev se danes borimo!

16. Živel Mestni osvobodilni svet Trsta
ljudskih množic za ljudsko oblast!

17. Meščani, Italijani, Slovenci. Hrvati
narodov, da odločajo sami o svoji
odločbe! Živela borba za pravico
hoče združitve s Federacijo ljudi

18. Demokratični narodi so se borili za
rajo demokratični narodi nadaljeva
da si priborijo mir. Živela borba
trajen mir.

19. živele mednarodna delavska solidarnost
italijansko-slovansko bratstvo! Več
ovirati uresničenje te solidarnosti in

20. Zveza Sovjetska Zveza in njen ge
njetska zveza je trdnjava demok
željnih miru in svobode.

21. Žipela Jugoslavija in njen vodja n
je Jugoslavija pokazala vsem zasluž
bodilce. Danes pa kaže v svojimi c
nimi v novi ustavi pot k boljši nar

22. Živele demokratične sile Italije, ki
proti vselijajočemu novemu fašizmu

23. Živela francoska demokracija! Živela tradicije francoskega naroda, sad z cizmom in izdajalci — kolaboracio

vzdignili bi svojo besedo, ki vem, da bi soglašala z mojo, in napravili bi tožbo in izrekli obtožbo nad kršitvijo človečanstva, ki so ga krivi njihovi rojaki.

Zdaj pa, ko sem izlil iz sebe srd
in obup, se mi je srce upokojilo in
povem vam: neklej globoko v meni je
velik mir. Spoznal sem zadnja leta
vsa dragocenost svojega naroda, nje-
gov neukroljivi pogum, njegovo pri-
pravljenost tudi za nadaljnje borbe
za svoje pravice, pripravljenost za
nadaljnje trpljenje in še večje žrtve
do tistega lepega konca, ki bo prav
gotovo prinesel zaslužen zadoščenje
za vse hudo. Drži se, narod moj, stoj
za svojo in svojih zaveznikov pravico
v Trstu, v Gorici, v Korolanu, posesdi!
Vem, da se boš, zakaj jasna je tvoja
misel, ravna je tvoja pol!

**GLAVNI ODBOR KOMUNISTIČNE PARTIJE
JULIJSKE KRAJINE JE PREBIVALSTVU JK
OB PRILIKI PRVEGA MAJA OBJAVIL
NASLEDNJA GESLA:**

1. Živel prvi maj mednarodni praznik dela, bratstva med narodi, borbe proti fašizmu za demokracijo in pravičen svetovni mir!
2. Živel prvi maj, dan ko je IV. Armija Jugoslovanske Armade, podprta z ostalo protifašističnega prebivalstva Trsta in pokrajine, osvobodila Trst in oso Julijsko Krajino!
3. Narodno sovraštvo je najpogostejše in najbolj barbarsko sredstvo reakcije v borbi proti pravici in demokratičnim svoboščinam ljudstev in proti miru. Živela mednarodna solidarnost narodov, živela italijansko-slovansko bratstvo, trdna in zanesljiva podlaga za boljše bodočnost in mir prebivalstva Julijske Krajine!
4. Ni mogoča niti nacionalna enakost, niti gospodarska obnova pokrajine, niti priboritev ljudske oblasti, brez najtesnejše zveze med delavskimi množicami mesta in dežele. Živela zveza delovnih množic mesta in dežele!
5. Dolžnost vsakega poštenega in odkritosrčnega demokrata, dolžnost vseh antifašistov in vseh narodov, ki hrepentjo po svobodi in miru, je borba za popolno uničenje ostankov fašizma, borba proti poskusom ostajenja fašizma. Živela zveza vseh demokratičnih sil proti reakciji! Smrt fašizmu — svoboda narodom!
6. Delavci, združite se v obrambi vaših pravic do dela in eksistence! Živela mednarodna solidarnost delavcev v borbi proti brezposelnosti in odpustitvam, v borbi za obnovo in oživiljanje gospodarske dejavnosti naše dežele!
7. Živela slavna Rdeča Armada, osvoboditeljica narodov in uničevalka naci-fašizma!
8. Živela slavna Jugoslovanska Armada, ki je ramo ob rami s primorskimi partizani in antifašisti osvobodila Trst, Primorsko in Istro, italijanske in nemške fašistične vojske.
9. Živeli borci slavni vojsk: Sovjetske Zveze, Združenih držav Amerike in Velike Britanije, zmagovalci v vojni demokratičnih narodov proti napadnemu in barbarskemu naci-fašizmu!
10. Večna slava herojem in mučnikom, borcev vseh narodov proti največjemu sovražniku človeštva — fašizmu!
11. Živela Antifašistična slovansko-italijanska ženska zveza in njena borba proti socialnim krivicam za družbeno, politično in gospodarsko enakopravnost žena. Višina demokratičnega razvoja družbe se najlepše zrcali v tem, koliko svobode in neodvisnosti daje družba ženi.
12. Glavna sila v borbi demokracije proti fašizmu in nacizmu je naša antifašistična mladina. Mladina mora ostati tako v sedanjih, kakor bodoči borbi v prvih borbenih vrstah proti reakciji in na čelu vseh bitk za dosledno demokracijo, za prenehanje in za ljudsko oblast. Živela antifašistična mladina! Živela mednarodna zveza mladih borcev v boju za popolno uničenje ostankov fašizma, ljudsko demokracijo in za doseg miru!
13. Živeli Enotni sindikati, enotna organizacija vseh delavcev, ki se bori za enotnost delovnih množic proti odpadnikom v službi reakcije! Živeli Enotni sindikati, ki branijo neposredne in splošne delavske koristi in se borijo za obnovo in za boljše gospodarsko ter socialno bodočnost!
14. Živela Komunistična Partija Julijske Krajine, prekaljena in zvesta predstraža vseh demokratičnih sil naše dežele, pristihi izraz ljudskih mas!
15. Živeli Pokrajinski narodno osvobodilni odbor, predstavnik ljudstva Julijske Krajine, katerega je vodil v dolgi in trdi osvobodilni vojni do zmage nad fašizmom in do uničenja vsega njegovega državnega aparata. Živel Pokrajinski narodno osvobodilni odbor, ki je vzpostavil ljudsko oblast, za katere obnovljen se danes borimo!
16. Živel Mestni osvobodilni svet Trsta, zvesti tolmač borbene volje tržaških ljudskih množic za ljudsko oblast! Živela oblast v rokah ljudstva!
17. Meščani, Italijani, Slovenci, Hrvati! Združite se vsi v borbi za pravico narodov, da odločajo sami o svoji usodi! Živela pravica narodov do samoodločbe! Živela borba za pravico svobodnega izražanja volje ljudstva, ki hoče združitev s Federativno ljudsko republiko Jugoslavijo!
18. Demokratični narodi so se borili za zmago proti naci-fašizmu. Sedaj morajo demokratični narodi nadaljevati borbo, da ne izgube sadov zmage in da si priborijo mir. Živela borba demokratičnih narodov za pravičen in trajen mir.
19. Živela mednarodna delavska solidarnost! Živelo bratstvo med narodi! Živelo italijansko-slovansko bratstvo! Vezproсна borba proti vsem, ki skušajo okvirati uresničenje te solidarnosti in bratstva!
20. Živela Sovjetska Zveza in njen genialni voditelj generalisim Stalin! Sovjetska zveza je trdnjava demokracije, branilec pravic vseh narodov, željnih miru in svobode.
21. Živela Jugoslavija in njen vodja maršal Tito! S svojo partizansko borbo je Jugoslavija pokazala vsem zaslužnim in okupiranim deželam pot osvoboditve. Danes pa kaže v svojimi demokratičnimi pridobitvami, zakonitimi in novi ustavi pot k boljši narodni, ekonomski in socialni bodočnosti. Naši narodi izražajo posebno priznanje herojskim sinovom narodov Jugoslavije za oso pomoč, ki so nam jo nudili pri naši osvoboditvi!
22. Živela demokratične sile Italije, ki se borijo proti ostankom fašizma in proti vsajajočemu novemu fašizmu ter imperializmu za neodvisnost dežele.
23. Živela francoska demokracija! Živela njena nova ustava, izraz demokratske tradicije francoskega naroda, sad zmage francoskih odporih sil nad nacizmom in izdajalci — kolaboracionisti!

BORBA ZA TRST - PONOS NAŠIH BORCEV

Bitka za Trst potrjuje še enkrat, da lahko majhna vojska s slabim vojaškim položajem zmaga nad močnejšim in bolj oboroženim sovražnikom. Zgodovina vojn je zapisala že nekaj takih primerov, prav tako bo tudi tega. Toda dognano je, da je kaj takega mogoče le tedaj, če je morala vojaških enot, kakor tudi poedinec tako visoka, da je pripravljen slehernik, tako oficir kakor tudi borec in zadnji konjevoдец, žrtvovati vse, pozabiti na svoje lastno življenje, misleč samo na zmago. Naši vojaki so bili takšni. Tudi zadnjemu našemu borcu je bilo jasno, kaj tvegajo s to operacijo, toda jasno jim je bilo tudi to, kakšne važnosti je. Vedeli so, da je tako ukazal Tito in zato so bili pripravljeni izpolniti to težko nalogo tudi za ceno žrtvovanja samega sebe, da tako pomagajo naši armadi.

Ce se pogleda važnost Trsta s sovražnikovega stališča, je popolnoma jasno, da ga je hotel obdržati za vsako ceno. Nemška komanda se je odločila, da izkoristi utrdbe na bivši jugoslovansko-italijanski meji ter zadrži za vsako ceno napredovanje IV. armade in prepreči njen vdor v Istro. Za izvršitev te naloge je sovražnik zaposlil močne sile. S tem v zvezi je Trst velikega pomena. On je s svo-

jimi mnogoštevilnimi skladišči središče oskrbovanja vseh vojaških formacij na ozemlju Istre. Trst je središče sovražnih bolnic, središče upravnih organov in komande. Proti Trstu se sovražnik iz Istre umika, a če k temu dodamo še pripravljenost nemške komande, da se v primeru težkega položaja vda našim zaveznikom, a nikakor ne nam, potem razumemo, da je nemška komanda težko gledala na vzročnost naših čet pred Trstom. V tem primeru se nam pokaže ta sijajna zmaga, priborjena z neverjetnimi naporami naših vojakov, v vsej svoji veličini, kajti posledica te zmage ni bila samo osvoboditev enega velenega mesta, temveč je pognala v brezupen položaj vsa sovražnikova skupina v Istri, kar se je stvarno pokazalo tri dni po osvoboditvi Trsta, ko se je našim četam vdalo preko 20.000 sovražnikovih vojakov in oficirjev.

Prav zaradi tega, ker je sovražnik hotel braniti Trst in so bile njegove sile in oborožitev v trenutku, ko smo ga mi napadali, v sorazmerju z našimi silami dovolj velike za to nalogo, je zanimivo proučiti podrobnosti teh bojev, ker bomo iz njih razvideli osnovne vrline naših čet, vrline, ki so prav za prav bile predpogoj za tako slavno zmago.

koto, se je na koti prikazal tank, čeprav nihče ni niti pomislil, da bi mogel sem kak tank priti. Na ta način je bila usoda kote odločena. Zavetje Bistrice je odločil manever dveh bataljonov 8. brigade s severovzhodne strani, kakor tudi manever naših tankov, ki so jih podpirali pehotni oddelki X. udarne brigade, katerim je uspelo, da so z bočnim napadom uničili sovražnikovega panterja v trenutku, ko je sovražnik hotel za vsako ceno prodreti. Zaradi teh udarcev v bok je sovražnik začel kolebati, kar smo mi spretno izkoristili in z energičnim, strnjnim napadom vdrl v Bistrico tako hitro, da smo ujeli približno 300 sovražnikovih vojakov, med njimi nekaj štabnih oficirjev, dočim se je sam štab divizije komaj rešil z begom. Približno ob istem času je en del naših čet, ki so fingirale napad na Postojno, likvidiral vsa oporišča od Sv. Petra do Postojne in zavzel skoraj celo Postojno.

Po likvidaciji Bistrice smo takoj začeli preganjati sovražnika, in to z enim krakom v smeri Castelnovo, ki ga je sovražnik zaradi poleta naših sil zapustil, z drugim krakom v smeri Elsan, s tretjim pa v smeri Zabice-Dumance. Tretji krak naših čet je podil sovražnika skupaj z enim svojim bataljonom, ki je udaril z boka iz Rifugio d'Annunzio naravnost proti Zabici in na ta način popolnoma razbil sovražnikovo kolono, ki je v neredu bežala iz Bistrice. Naše čete so zaplenile veliko vojnega materiala. To pa, kako je bil sovražnik presenečen in kako hitro so naše čete sovražnika podile, vidimo iz tega, da je bil pri Zabici ujet švabski major, namestnik komandanta polka, v trenutku, ko je po telefonu dajal povelja.

Uspeh, ki ga je dosegla XX. divizija skupaj s tankovskimi oddelki v dveh dnevih bojev, je ogromen. Zavzet je bil ves prostor med Postojno in Zabico, zaplenili smo bogat plen, in kar je najvažnejše, resno smo ogrožali sovražnikovo reško skupino z napadom za njenim hrbtom, kar je na vsak način delovalo na moralo teh čet in prisililo njihovo poveljstvo, da je začelo premišljevat o umiku te skupine. Ne samo, da je bila s tem udarcem dana možnost za napad te skupine od zadaj, temveč so bili s tem dani vsi pogoji za pohod na Trst. Ta zmaga je bila torej uvod za drugo sijajno bitko, bitko za osvoboditev Trsta.

BOJI ZA TRST

Cete XX. udarne divizije so bile zelo raztresene na velikem prostoru med Postojno in Zabico v trenutku, ko je komandant IV. armade izdal ustmeno nalogo štabu XX. divizije 20. aprila ob 21. uri v vasi Koritnica. Povelje se je glasilo takole: »Ne glede na utrujenost je treba zbrati vse sile in čimprej napasti Trst.«

Noč je. Drugi dan je bil meglen in je deževalo. Borci so bili trudni od iznemoglosti. Že tri dni korakajo po dežju in se borijo. Že tri noči ne spijo... Povelje je bilo izdano. Premik, zbor X. brigade v Ribnici, IX. v Svetem Petru, VIII. v Fontani, topništva prav tako v Fontani. En bataljon tankov v kraj X., drugi bataljon k III. brigadi. Takoj izvršiti povelje! Tito je ukazal, naj napademo Trst. Trudnosti ni, zaspanosti ne sme biti! Hitre priprave, veselje, pesem.

»Tovariši, ali morete? Ali veste, da hoče Tito, da se izkažemo?«

»Tovariši, utrujenosti ni. Če Tito nekaj ukaže, potem ni zaprek, bodo že videli, ali zmoremo. Osvobodili bomo Trst. Tito že ve, kaj se da napraviti.«

Besede našega ljubljenega maršala Tita so napravile čudež. Izmučeni in do konca izčrpani borci so postali zopet lahki in sveži, polni vere v uspeh, odločeni, da žrtvujejo vse.

Dve uri pred določenim rokom so naše enote prispele na določena zborna mesta. Formirali sta se dve napadalni koloni in se začeli premikati. V desni koloni sta II. brigada in bataljon tankov ter gresta v smeri Sveti Peter-Čepeno-Divača. V levi koloni sta X. brigada in bataljon tankov, ki gresta proti Ribnici, Vremam in Divači, kjer se bosta združila z desno kolono in eventualno pomagala pri likvidaciji Divače. En divizion topništva je z VIII. brigado, drugi pa z X. VII. brigada se pomika v zaledje kot rezerva. Položaja pred nami nismo točno poznali, ker je sovražnik na tem odseku v zadnjem času skoraj vsak dan delal premike in zato so naše na-

padalne kolone šle naprej v bojnem redu takole: trije tanki so kot predhodnica peljali četo pešcev, za njimi je šel bataljon pehote, nato pa se je pomikala glavna skupina tankov in topništva, za njimi pa glavna pehota. Kolone so se pomikale v rekordnem času. Borci se trudijo, kolikor se morejo, da bi jih tanki ne čakali predolgo. Najprej so vrgli proč nahrbtnike, nato pa še vojaške plašče, samo da bi se čim hitreje gibal.

Posadka v Divači se je skušala upirati, vendar je bil upor kmalu strt. Večina posadke je bila ujeta, nekaj jih je pobegnilo in pustilo vse orožje in opremo. Divača je točka, do katere smo morali priti danes. Kaj sedaj? Naprej, samo naprej! Na Trst! Desna kolona prodira proti Sežani, jo napade in likvidira še tisti dan zvečer. Samo topov je bilo zaplenjenih preko 30. In nato naprej, brez oddiha, z eno kolono proti Orlam, z drugo proti Opčinam. Orle so bile likvidirane ponoči, ob zori pa so se začeli hudi boji za Opčine, ki so bile zelo utrjene in v katerih je imel sovražnik zelo močne sile. Ta bitka se je razvila v strašno tridnevno bitko, v kateri je imel sovražnik strahotne izgube, pa tudi mnogi naši junaki so dali svoja življenja. Drugi dan nam je prihitela na pomoč X. hercegovska brigada.

Leva kolona napada iz Divače v smeri Lokev-Bazovica, od koder se sovražnik srdito brani. Ta kraj je trikrat menjal gospodarja. V boju je sovražnik izgubil štiri težke tanke, eden teh je bil zaplenjen popolnoma nepoškodovan. Ko so se pojavile naše sile na Opčinah in v Bazovici, je sovražnik začel s silovitimi topniškimi ognjem. Jasno smo videli sovražnikov namen: biti bitko na zunanjih obrambah mesta, v katerih sta Opčine in Bazovica glavni oporišči.

V trenutku, ko so se naše čete bile že na prehodih k mestu samemu, je bila izpolnitev te naloge za nas zelo težka. Možnost sovražnikove intervencije je grozila iz več strani: iz Ljubljane preko Postojne nam v hrbet, preko Postojne-Senožeč, iz Vipavske doline nam v bok, in kar se nam je zdelo najbolj verjetno, intervencija reške skupine v smeri Castelnovo-Kosija-Trst. Jasno je, da je bilo nemogoče zavarovati se od vseh strani. Zavarovali smo se samo s tiste strani, s katere se nam je zdelo, da bo verjetno napad prišel, to je na križišču Kozine, kjer smo postavili četo tankov in dva bataljona pehote. Res je sovražnik napadel samo iz te smeri zgodaj zjutraj. Bil je popolnoma uničen. Deloma je sodelovala 43. divizija, deloma pa naše sile. Naši tanki in pehota so sovražnikovo kolono kamionov pustili tako blizu, da smo streljali na razdaljo 4—5 metrov in je en tank s strelom prebil 4—5 kamionov hkrati.

ti. Ubitih je bilo 32 sovražnikovih oficirjev in veliko število vojakov. Uničenih je bilo 20, zaplenjenih pa 10 kamionov.

Borba za samo mesto Trst je vedno ostrejša. Naš osnovni cilj je: izogniti se bojem v zunanjih utrdah in se za vsako ceno prebiti v mesto, po likvidaciji postojank v mestu pa iz mesta samega napasti utrdbe na prehodih k mestu. Strašno bijejo sovražnikovi topovi. Preko 250 topov strelja neprestano. Vse se lomi in poka. Naše vrste so redke, sovražnik slabo opazuje in topniški ogenj ni učinkovit. Ker smo videli, da je po glavnih poteh, to je preko Bazovice in Opčin nemogoče vdreti v mesto, je bilo izdano povelje, formirati več napadalnih kolon in po vseh predmestjih poskušati, kje bi se moglo z vso silo prodreti v mesto. To nam je uspelo in že 30. aprila opoldne so 3 bataljoni X. brigade skupaj s tanki vdrl v mesto samo, potem ko so obvladali kote 405 in 447 pri Padričah, kjer so naši tanki lahko po vzporedni cesti vdrl v mesto. Istočasno je vdrla v mesto naša VIII. brigada vzhodno od Bazovice, potem ko je likvidirala sovražnika na kotah 427 in 474 pri Sv. Lovrencu, Sv. Jožefu in Sv. Antonu. S tem se je začel najzanimivejši del borbe. Zelo hudi boji so se bili po mestnih ulicah, dočim se je sovražnik trdo držal na zunanjih postojankah. Energičnost in iznajdljivost naših tankistov in pehote je tolika, da se sovražnik sploh ne znajde. Opuščene pisarne, urade in številne komande, vse je zajela zmeda in panika. Meščani v predmestju manifestirajo, krasijo hiše z zastavami, jemljejo puške in nam pomagajo. To se godi v vsaki hiši, v vsaki ulici, kjer se pojavila naša vojska, in to sovražnika še bolj demoralizira. Naš namen je, da čimprej prodremo do obale, ker so ob obali še vedno ladje in številne komande. Sovražnik brani obalo s kombiniranim ognjem iz utrjenih hiš, tankov in oboroženih ladij. Do noči je bil sovražnik potisnjen na ozek prostor v nekaj hišah in vojašnicah ter je še držal obalo. Celo noč besnijo boji — naši borci ne poznajo utrujenosti.

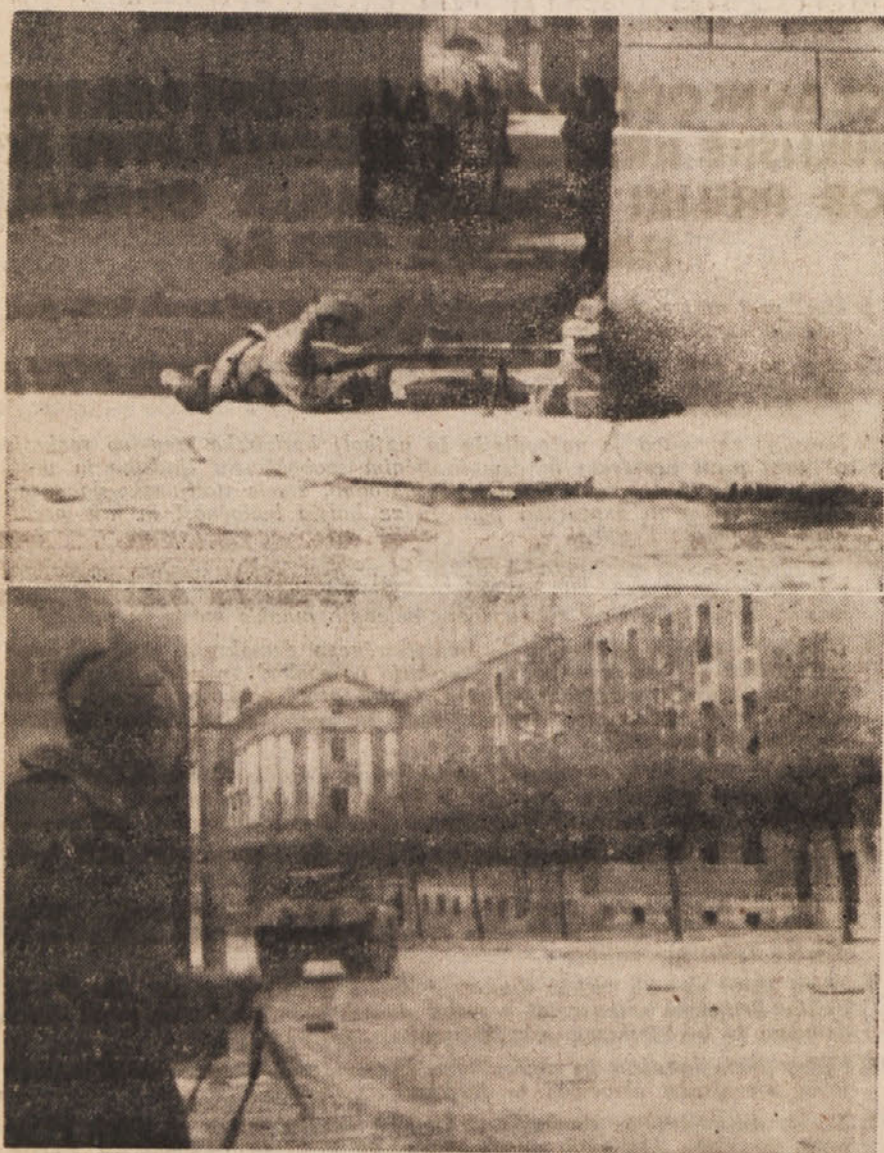
Prvi maj. Naši borci hočejo praznovati ta praznik s tem, da prelivajo svojo kri po tržaških ulicah v boju proti fašizmu. Te dni so umirali naši vojaki nesebično in velikašno. Sovražnikove izgube so bile strašne. Veliko ujetnikov prihaja iz mesta. Veliko je med njimi bivših nemških oficirjev. Zaman je sovražnik skušal preprečiti našim četam prodor k morju. Z ognjem iz tankov in topništva so naše čete potopile 8 sovražnikovih ladij, med njimi dve vojni. Z obale so začeli bežati, skakati v morje in na ladje, vse je šlo v smeri proti Italiji. Z ladjami je pobegnil en del višjih (Nadaljevanje na 4. strani.)

BORBA DANES

Danes se morajo tržaški antifašisti boriti za svoje osnovne pravice, policija pa izvaja nad njimi nečloveški teror.

BORBA PREJE

Treba je bilo osvajat ulico za ulico. Mi smo se za naš Trst borili in v tej borbi nemalo žrtvovali.

PRODOR V SOVRAŽNIKOVO ZALEDJE NA ODSEKU REKA-GUMANICA

Zaman je glavna naša vojska izvrševala ponovne, zelo močne napade na sovražne položaje na odseku Reke. Sovražnik je razpolagal s preko 20.000 možmi dobro oboroženih elitnih čet. Sovražnik je razpolagal na višinah, ki jih je Italija že pred leti utrdila, z najmodernejšimi utrdbami. Sovražnik je imel močno topništvo in noben naš poskus, da bi ta sistem razbili, ni uspel. XX. udarna divizija je bila tedaj na odseku Čabar-Prezid in je varovala desni bok armade. Dobil je nalogo, da preko važnega strateškega križišča Mašun naglo in energično prodre ter likvidira sovražnikovo oporišča na komunikaciji Bistrica-Postojna, zasede to prometno zvezo in ogroža sovražnika za njegovim hrbtom. Gremo na Istro. Prijetna naloga. Začeli smo reševati to nalogo in dosegli to, da smo sovražnika popolnoma presenetili. Sovražnik namreč ni pričakoval, da bi naše manjše sile prodrle v njegove položaje. Že pri samem začetku te operacije je bila večina sil uporabljena za varovanje, medtem ko je pri direktnem napadu sodelovala ena brigada, glavno breme pa so prevzeli naši tanki. Koritnica, postojanka, ki bi morala varovati Mašun ali pa v najslabšem pri-

meru preprečiti naše nadaljnje prodiranje, je zaradi odličnih akcij naših tankistov bila tako iznenadena, da je en sam borec zajel 30 sovražnikovih vojakov v menzi pri zajtrku. Od 400 vojakov, ki so branili to postojanko, jih je moglo pobegniti samo 30. Vsi drugi so bili ujeti ali pa pobiti.

Usoda Fontane, Ribnice in Sv. Petra je bila zapeta. Presekali smo sovražnikovo prometno zvezo Postojna-Reka.

Naš namen naslednji dan je bil fingirati napad proti Postojni in izvršiti resnični napad v smeri Bistrice in nadaljevati naprej proti jugu. Napad bi se moral začeti 28. aprila ob 7. uri zjutraj. S tem napadom je bilo treba zavzeti Bistrico. V Bistrici je bil štab 118. nemške divizije, ki je eno uro, preden bi se moral začeti napad, začela s protinapadom s približno 800 vojakov in podporo 7 tankov. Začela se je zelo ostra borba, v kateri človek ne bi mogel presoditi ali naši tankisti v junaštvu prekašajo pehoto, ali pa pehota tankiste. Samo za koto 800, ki je obvladala prehode proti Bistrici, se je bila bitka celih osem ur. V trenutku, ko je bil sovražnikov pritisk zelo močan in ko je izgledalo, da bo sovražnik obvladal

Z delom v jutrišnji boljši in srečnejši dan

Da prvi maj, ki je delovnemu človeku praznik njegovih uspehov, praznik njegove borbe, praznik vsega, za kar se delovno ljudstvo bori, se naše množice niso pripravljale samo na zunaj, ampak z delom, s trdim delom za srečnejšo bodočnost našega človeka in z neizprosno borbo proti vsem tistim, ki krata ljudstvu pravico, da bi si ustvarjalo pogoje za jutrišnji boljši in srečnejši dan. Tako so bile naše množice v Julijski Krajini prisiljene, da vodijo v coni A borbo proti izkoriščevalcem delovnega ljudstva, ki skušajo oropati našega človeka kruha, zato, da bi ga oropali njegovih človeških pravic, njegovih nacional-

nih pravic, kratkomalo, da bi ga prisilili na kolena, da bi ga strli z gladom in bedo ter s tem, da bi ga preganili z rodne grude, tudi omajali njegovo borbenost in žilavo vztrajnost v borbi za pravice delovnega ljudstva. Povsem drugačno pa je bilo delo množic v coni B, kjer imajo ti ljudje oblast v svojih rokah in kjer lahko razvijajo vso svojo delovno pripravljenost in vso svojo požrtvovalnost v dobrobit delovnega človeka.

Zato je delovno ljudstvo v coni B pristopilo v tekmovalnem poletu k obnovi in izgradnji svoje proizvodnje in danes že lahko ponosno trdimo, da prvi uspehi niso izostali

današnjega delavca, ki ni več zgaran, prepoten in sestračen suženj kapitalističnega stroja, ampak človek, ki zavestno dela in gradi zato, da ustvarja sebi in vsemu delovnemu ljudstvu. Prav obratovanje Falerse jasno kaže, kaj delavec hoče, kaj more in kaj ustvarja, kadar se mu pusti, da dela, kadar ima delovno ljudstvo oblast v rokah.

Traktor — prijatelj našega kmeta

Korakoma pa stopa ob strani našega delavca tudi naš kmet, ki dobro ve, da mu mora s poljedelso in živinorejsko proizvodnjo ter z nenehnim dvigom slednje zagotoviti vsakdanji kruh. Tako tudi naš kmet tekmuje, tako si je tudi naš kmet osvojil zavest, da tudi on spada v vrste tistih neštetihi tisočev in milijonov, ki delajo, ki proizvajajo, v vrste delovnega ljudstva. Naši kmetje so si zadali kot osnovno nalogo, da obdelajo vso zemljo, ki se jo da obdelati, in pri tem delu so našli v traktorju svojega najboljšega pomočnika ali, če ponovimo besede istrskega kolona, najboljšega prijatelja. Že dejstvo, da je petnajst mladih traktorskih postaj, da je petnajst mladih, še ne izvezbanih traktoristov v času letošnjega spomladanskega oranja preorala nad 140 ha naše grude, kaže, kako je traktor pri našem kmetu zaželen in kakšna bodočnost se mu obeta. Torej že prvo spomlad so pregazile gosenice traktorjev prikrito podpihovali sovražnikov našega ljudstva, da je traktor škodljiv, da bo traktor kmetu odvzel kruh; toda naš kmet je sam spoznal že pri prvih poizkusih, kako veliko si s traktorjem lahko pomaga na obsežnejših predelih in kako pametno je, če traktor preorje kar vsem kmetom v dolini itd.

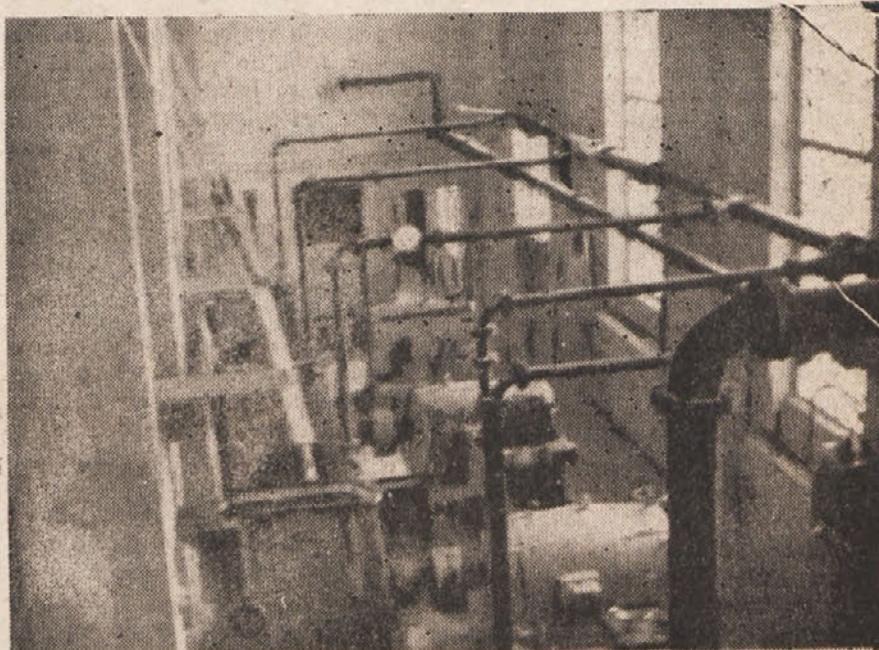
Drugo leto bomo vsi orali s traktorji

»Drugo leto bomo pa vsi orali s traktorji,« so govorili ljudje v okraju Ilirske Bistrice, ko je en sam traktor dne 4. aprila preoral 17.500 kv. m ledine. Oglejmo si samo traktorsko postajo v Ilirski Bistrici in njeno delo. Tam sta dva traktorja, ki sta v marcu in aprilu v 276 urah preorala 310.000 kv. metrov zemlje. Predvsem so se ju posluževali kmetje iz vasi Jelšane, Vrbovo in Vrbičice in s pomočjo teh dveh traktorjev preorali vse svoje njive ter ugotovili, da je delo šlo bolj hitro od rok, da je bilo bolj opravljeno in da je ceneje, kakor če bi morali za to najemati konje in z njimi orati. Stari očka ene izmed vasi, ki je le s strahom dovolil, da bo tudi njegovo polje oral traktor, je po prvih zarezanih brazdah mojstrsko ugotovil: »Zna pa zna in vražje hitro mu gre od rok.« Potem pa je kar utihnil, si našel staro pipo in s solznimi očmi spremljal brnčič traktor, ki je drvel po njegovi njivi, katero so vedno in ob vsaki priliki do tega leta preobračali s takim naporom in jo napojili s tolikim znojem.

In neka mamica se je nasmejala hčeri, ki ji je pripovedovala, kako so s traktorjem orali: »Vi imate bodočnost pred seboj, o, vi si lahko ustvarjate in ustanavljate prosvetna društva, čitalnice in knjižnice, ker vam pomagajo pri delu traktorji, mi pa za take stvari nismo imeli časa, ker smo z voliči orali od prvih jutranjih ur pa tja v pozno noč.«

Saj se mi zdi, kakor da grem popravljat svojo hišo

Delovna zavest je pri naših ljudeh sploh globoka. Pa pogledjmo še rudarje v premogovniku »Timav« pri Vremškem Britofu in njihovo življenje. Tudi ta rudnik je bil poškodovan in rudarji so se takoj po osvoboditvi lotili obnovitvenih del. Znan nam je ne en primer, kako so požrtvovalno prihajali prve dni na delo z enim samim namenom — obnoviti rudnik in delati v korist delovnega ljudstva. Premogovnik je bil brez orodja, toda to dela ni oviralo, rudarji so prinesli sami sekire, žage, dleta, kladiva in vse, kar so po svojih domovih nabrali. In kako razumljivo se jim je zdelo to, jasno kaže primer starejšega rudarja, ki je dejal: »Kaj pa hočete, saj se mi zdi, kakor da grem popravljat svojo hišo, svoj dom in kdo bi ne za to dal orodja, če ga ima. Ti rudarji so obnovili jasek in vedno dajejo pobude za nove stvari, za nove izboljšave.

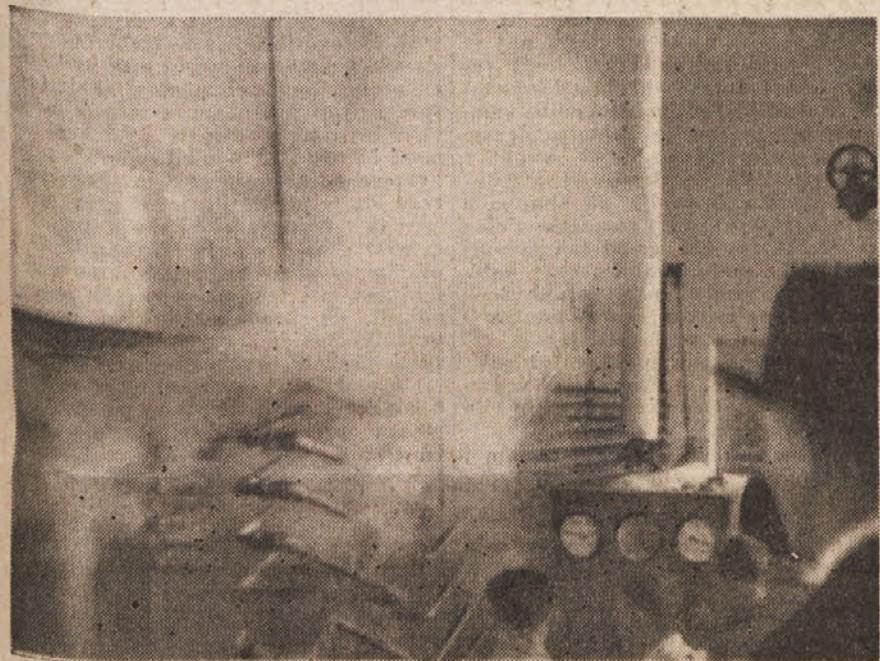
Motorji brne

Naše delo je naša moč, naša borba je naša pravica

In takih uspehov je skoraj brez števila. Kdo je popravil mostove na cesti Postojna—Ajševica, kdo je obnovil most pri Predmeji, kdo je napeljal elektriko po neštetihi vaseh, kot Zvrhek, Bač, Treblje; kdo je popravil na stotine kilometrov poti, kdo je postavil ljubke domove, kdo je obnovil idrijski rudnik, žage v Belskem, po tolminskem, rudnik v Sičijolah; kdo je preoral vso našo rodno zemljo, kdo — naše delovno ljudstvo. Zato je to naše ljudstvo v ognju življenja in moči praznovalo svoj praznik prvi maj, zato je še tesneje strnilo svoje vrste! Prvim uspehom morajo in bodo sledili drugi. Se morajo zrasti Falerse, še in še mora biti popravljenega in obnovljenega. »Naše delo je naša moč, naša borba je naša pravica,« je dejal idrijski rudar, ko je govoril o razlikah življenjskih pogojev delavstva pri nas in v coni A, »in v kolikor bomo mi več napravili, toliko bo borba bratov v coni A uspešnejša. Zato nihče iz delavskih vrst ne štedi svojih sil.«

Traktor pomaga našemu kmetu uresničevati delovne obveze (okraj Il. Bistrica)

Falerse je stekla

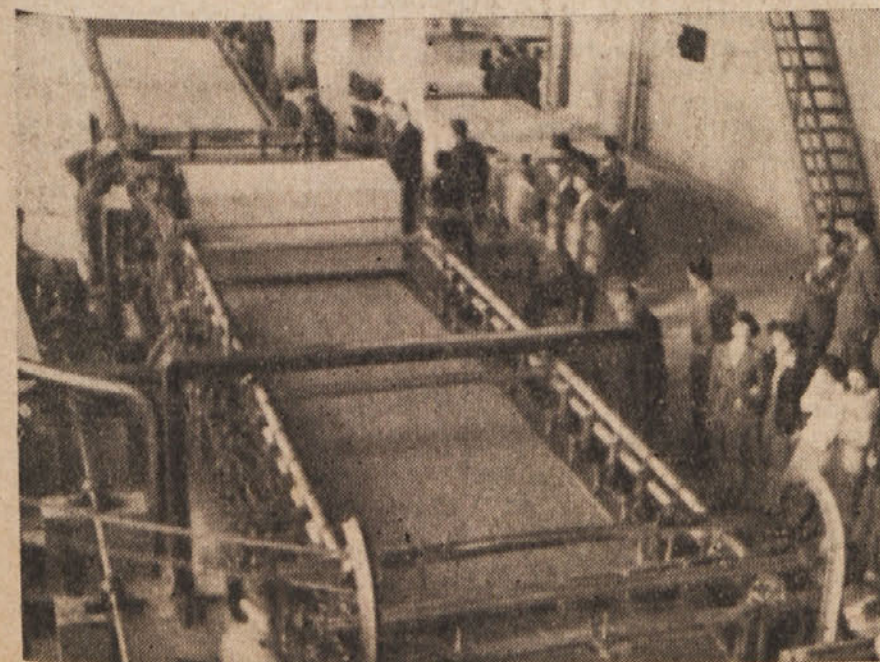
Mi ustvarjamo iz ruševin tovarne

Ta dan so delavci z otroško preprosto nasmejanimi obrazi razkazovali gostom svoje delo. Pred brnčičimi stroji so stali ponosni delavci, ponosni zato, ker so zopet ustvarili nekaj, kar jasno kaže, da stopa naše delovno ljudstvo ven iz tega, v kar ga je silil fašizem, ven iz hlapčevstva in bede. Med enakomerno ropotanje strojev se je mešala razlaga, ki je spremljala ves tekoči trak pri strojih, od tam, kjer sipljejo lesne odpadke v stroj, pa do tja, kjer je možno videti že izdelane lesene plošče, in ob tem je eden izmed delavcev krčevito stisnil pest in iz njega je kar bruhnilo: »Mi lahko ustvarjamo iz nič, iz ruševin tovarne, ki delajo zato, da bodo naši ljudje imeli zaslužek in kruh, v Trstu pa govorijo, da ne morejo delati dobre industrije. O, seveda ne morejo, zato ker to ne gre v račun tistim, ki nočejo videti delavca nasmejanega, ponosnega in zadovoljnega. Ta industrija ne dela zato, ker ima ljudstvo zve-

zane roke. To je vsa modrost, ki pa je ne moreš tako zaviti, da je ne bi razumel delavec, eden izmed nas, ki vemo, da je v delu, ki je v korist delovnemu ljudstvu, edino poročstvo za boljšo bodočnost delovnih množic.«

Naša Falerse je stekla in ob njenih strojih dela in bedi zaveden delavec, ki ve, da ustvarja boljše življenjske pogoje vsemu delovnemu ljudstvu. Toda ta delavec nikakor ni mrtva straža strojev, ampak živa tvorna sila. O tem nam je jasna priča kulturna prireditelja, katero so priredili delavci ob otvoritvi Falerse. Eden izmed delavcev je ob tej priliki ponosno dejal: »Nismo obnavljali samo razbitih strojev, ampak tudi po fašistih razrvano in razbito prosveto v naših vrstah. Kakor smo postavili v obrat tovarno, stroje, tako je stekla tudi naša beseda, tako je odjeknila tudi naša pesem, tako raste tudi naša prosveta.

Prav kulturna prireditelja ob otvoritvi Falerse je pokazala lik našega

Tekoči trak

Hitro in boljše orje danes naš kmet, ker ima za pomoč traktor (okraj Il. Bistrica)

Zveza delavcev in kmetov — bodočnost delavcev in kmetov, bodočnost domovine

Pripravimo se pravilno na volitve delavskih zaupnikov!

Izvršni odbor Enotnih sindikatov delavcev in nameščenec za cono B ugotavlja, da vsebuje odlok o delavskih zaupnikih objavljen v Uradnem listu PPNO št. 8 pozicijne predpise, ki dajejo izvoljenim delavskim in nameščenim zaupnikom v podjetjih široko možnost zaščite gospodarskih, socialnih, zdravstvenih in kulturnih interesov delavskega razreda.

Z odlokom uvedena pravica, da opravljajo delavski zaupniki nadzor nad proizvodnjo in izvajanjem proizvodnega načrta, ima ogromen pomen za nepretrgano vzdrževanje zanimanja delavcev in nameščenec za proizvodnjo. To bo dalo vsem našim delavcem in nameščencem še močnejšo pobudo za čimvečje napore pri povečanju proizvodnje, graditve in izboljšave naših podjetij, v katerih bodo s svojim poštenim delom ustvarjali gnotne dobrine in s tem deligali blagostanje vsega delovnega ljudstva.

Da pa se omogoči čim uspešnejše delovanje delavskih zaupnikov v letu 1946-47 je Izvršni odbor zaprosil odsek za socialno skrbstvo pri Poverjenstvu, da v smislu prej omenjenih določil Poverjenstva o volitvah delavskih zaupnikov razpiše volitve zaupnikov po podjetjih za čas od 15. maja do 15. junija t. l. Tako bodo naša podjetja volila delavske zaupnike v najkrajšem času in bo s tem zagotovljen neposreden stik delavstva s podjetjem in z jamčen odločilen vpliv delavcev na proizvodnjo. Tudi v podjetjih, ki zaradi sezonskega dela v tem času ne obratujejo, se morajo izvesti volitve, ker se bodo nadomestne volitve vršile samo v na novo ustanovljenih podjetjih. Na te volitve se morajo naše Sindikalne organizacije dobro pripraviti, prav tako morajo dobro pripraviti same volitve, na katerih naj se manifestira enotnost, zavednost in solidarnost našega delavstva, ki je v naših delavskih vrstah tako globoko zakoreninjena.

Da pa bodo naši sindikalni organi in naše delavske množice v celoti pripravljene pravočasno na volitve delavskih zaupnikov, je treba, da sprevedejo navodila, dana v prejšnji številki »Primorske borbe« najkasneje do 10. maja t. l. V tem času morajo Krajevni medstrokovni sveti na okrajnih sedežih (Postojna, Ilirska Bistrica, Hrpelje-Kozina, Koper, Ajdovščina, Idrija, Tolmin in Grgar) sporočiti Izvršnemu odboru ESZDN za cono B natančne podatke tistih, ki jih predlagajo za imenovanje okrajne volitve komisije. Nadalje morajo odbori vseh podružnic sporočiti na naslov Krajevnega medstrokovnega sve-

ta na sedežu svojega okraja natančne podatke treh do petih oseb, ki jih predlagajo za imenovanje v volitveno komisijo pri njihovem podjetju, uradu ali ustanovi, če slednja podružnica zaposluje več kot pet delojemalcev.

Obenem z organizacijskimi pripravi pa je treba utrjevati v delavskih in nameščenih vrstah pravilen občutek važnosti volitev delavskih zaupnikov, ki pomenijo brez nadaljnega odločilen korak v razvoju delavskega gibanja pri nas, ki pa pomenijo obenem tudi odločilen napredek, ki ga mora zagotoviti našim podjetjem neposreden vpliv delavstva na proizvodnjo. Korakoma s tehničnimi pripravi naj naše sindikalne organizacije nenehoma organizirajo in dobro pripravljajo študijske sestanke našega delavstva, kjer se bodo potom referatov in diskusij seznanjali v celoti z vlogo delavskega zaupnika. Predvsem si morajo osvojiti zavest, da izvolitvi delavskega zaupnika ne bodo delavci in nameščenici pri tem odigrali vse svoje naloge, ampak se njihovo delo šele v tem trenutku prične, to se pravi, delo delavskega zaupnika bo v toliko dobro, plodonosno in uspešno, v kolikor ga bodo pri tem delu podpirale delavske in nameštenske množice.

Zato naj sindikalne organizacije in naše delavstvo takoj z vso resnostjo pristopijo k pripravi za izvedbo volitev delavskih zaupnikov, takoj naj delavske vrste pouče o nalogah delavskega zaupnika in naj začno predvidevati delavske zaupnike za kandidatne liste. Predvsem naj se vsi zavedajo, da je od izbire delavskih zaupnikov v veliki meri odvisno, kako bo sprožena delavoljnost in poštenost naših delavcev pri delu za to, da se bistveno vpliva na porast proizvodnje, na zgradnjo in izboljšavo podjetij.

Zene iz vasi Hrastje so napravile 150 prostovoljnih ur pri popravljanju vaških poti. Za mladinski dom Tonea Tomšiča oddajajo dnevno 5 litrov mleka. Nadalje so zbrale 100 jajc in 6000 cigaret za našo vojsko. V invalidskem tednu so nabrle 2150 lir. V tednu za našega otroka pa 328 lir.

Okraj Ilirska Bistrica je daroval za invalide 10.586 lir. Sam tovariš Krebelj Anton je daroval 500 lir. Ta tovariš je tudi invalid iz naše vojske, ni mu žal, zato podpira tudi ostale invalide. Krebelj Anton je iz Ostrožnega brda, vas je vseskozi bila za nas.

(Nadaljevanje z 2. strani.)

nemških oficirjev na čelu z nemškim generalom, samim komandantom mesta Trsta. Pobegnili so, da bi predali tržaško posadko, tam nekje onstran Soče, našim zaveznikom v trenutku, ko je bila usoda njihovih čet že zapечатena, v trenutku, ko je bila popolna likvidacija mesta samo vprašanje ur.

Naš prodor do obale je popolnoma dezorganiziral sovražnikovo poveljstvo in s tem tudi vsak organiziran odpor. Začel se je lov na švabske vojsake in število ujetnikov je raslo vsako uro, tako da smo do noči našli preko 5000 ujetih nemških oficirjev in vojakov. Sovražnik je imel v rokah še nekaj oporišč, ko je 1. maja zvečer z jugovzhodne smeri prišla naša XI. udarna divizija, ko je po izkrcanju na vzhodni istrski obali dosegla sijajne uspehe in v neverjetno napornem maršu, potem ko je uničila veliko število sovražnikovih vojakov, prispela nam na pomoč. Ponoči so nadaljevale naše enote skupno z XI. dalmatinsko udarno brigado in enotami IX. udarne divizije neusmiljen boj in stvarno popolnoma očistila mesto, medtem ko so se enote naše IX. brigade skupno z enotami X. hercegovaške brigade in enotami IX. korpusa srdito borile za Opčine.

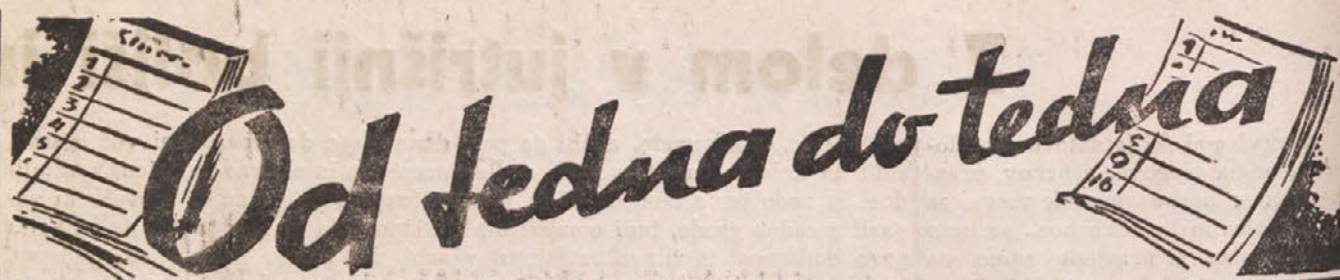
Majhna skupina švabskih zločincev se je držala še v trdnjavi Sv. Justa, bilo jih je približno 60, okoli 100 pa jih je bilo v sodni palači. Prav tako se je držala skupina nedaleč od Trsta — na Opčinah, ki je po nalogu ujetih oficirjev čakala prihoda naših zaveznikov, da bi se jim vdala. In res so zavezniške sile, ki so se 1. maja sestale z enotami IX. korpusa v osvobojenem Trzinu, 2. maja ob 17.30 sestale z našimi enotami v osvobojenem Trstu. Lahko razumemo, kakšno veselje in srečo je vzbudilo to zgodovinsko srečanje pri naših borcih, sre-

čanje, na katerega so tako dolgo čakali. Prve čete, ki so prispele v mesto, so takoj odšle proti zadnjemu oporišču pri Sv. Justu, na čelu z dvema nemškima oficirjema, ki sta skupaj z zavezniškimi tanki prišla v mesto in ki sta bila verjetno od ene skupine, ki je z ladjami pobegnila preko morja. Prislila sta zadnjih 60 trdoglavih švabov k predaji in jih izročila zaveznikom.

Posadka na Opčinah se je poskušala po tridnevni zlo hudi in krvavi boji z našimi enotami, za ceno ogromnih žrtev na naši in sovražnikovi strani, vdati zavezniškemu komandantu, vendar ji to ni uspelo in se je moral ponosni pruski Fric zaradi pomanjkanja vode in hrane, ter zaradi ogromnega števila ranjencev, popolnoma obkoljen od sil naše IX. brigade, vdati komandantu XX. divizije z besedami: »Gospod podpolkovnik, predajam vam oficirski zbor z vso vojsko in opremo.« Nato je kolona 1200 razoroženih Fricov, na čelu z oficirji, v popolnem redu pod vodstvom naših kurirjev prilezla iz svojih utrd in brlogov in odkorakala v ujetniško taborišče. S tem je bila veličastna bitka za osvoboditev Trsta končana. Dobili smo ogromen plen in samo naša divizija je ujela preko 9000 sovražnikovih vojakov in oficirjev.

Bitka za Trst bo večni dokaz junaštva in drznosti naših vojakov. Prav tako bo neizbrisni dokaz, do kakšnega mojstrstva se je povzpela naša armada v teku narodno osvobodilne borbe. Ta bitka je svetel primer hitrosti, odločnosti in manevrske sposobnosti naših vojakov.

Borci, ki so tako nesebično žrtvovali svojo mladost v tej veličastni bitki, bodo v našem spominu živeli večno, naši narodi jih bodo spoštovali večno. Slava junakom, ki so padli v bojih za Trst!

V ospredju političnega dogajanja je razpravljanje zunanjih ministrov, ki pripravljajo mirovno konferenco. Konferenca zunanjih ministrov se je pričela 25. aprila v Parizu in na tej seji se je izvedlo, da bo konferenca sprejeta v soboto, 27. aprila, poročilo razmejitvene komisije v Julijski krajini, ki naj pripomore k rešitvi vprašanja razmejitve med Jugoslavijo in Italijo. 27. aprila se je začel sestanek štirih zunanjih ministrov pod Bevinovim predstvom, vendar o tej konferenci ni bilo izdano nobeno uradno poročilo, zvedelo se je le, da je konferenca prešla na proučevanje italijanske mirovne pogodbe.

Kot prvo vprašanje je bilo postavljeno plačevanje reparacij in s tem v zvezi zastopniki ZDA zagovarjajo stališče, da bi bilo treba oživiti gospodarsko življenje, kar pa bi reparacije ovirale. To stališče podpira tudi Velika Britanija, Sovjetska zveza pa stoji na stališču, da mora Italija plačati njej 300 milijonov dolarjev na račun reparacij; Francija skuša ti dve stališči zblížiti, pri tem pa se nikakor neče odreči svojim pravicam do reparacij.

Poročilo strokovnjakov o Trstu, to je poročilo razmejitvene komisije, je bilo predloženo ministrom zunanjih zadev dne 30. aprila.

O zasedanju pariške konference je izdal TASS komentar, ki jasno kaže na nekaj dejstev, mimo katerih nikakor ni mogoče iti v teh dneh.

Zasedanje sveta zunanjih ministrov v Parizu je vzbudilo v najvplivnejšem delu svetovnega tiska, v številni pariški tisk, ton dobrega preračunavanja »spesimizma«. Tisk prikazuje nasprotja med stališči vseh glede vprašanj, ki jih je treba rešiti v Parizu, v najtemnejših barvah. Pri tem prikazujejo vsi ti listi brez izjeme, da je temu vzrok »nestalnost« SZ pri pogodbah itd.

To ni prav za prav nič čudnega.

Očitno hočejo ti krogi že vnaprej odvrgniti pozornost širokega javnega mnenja od dejanskih težav, ki bi utegnile obremeniti razgovore v Parizu. Krogi, ki jim mnogo bolj diši diktiranje lastne volje drugim deželam kot izgrajevanje njihovih odnosov z drugimi na temelju enakopravnosti in spoštovanja zakonitih tujih interesov, so hoteli že vnaprej postaviti sovjetsko delegacijo v težaven položaj in skušajo pri tem na vse načine izmalčiti njeno dejansko stališče.

V tem smislu listi ne govorijo o potrebnih pogojih za uspeh pariške konference, temveč o tem, kaj bi se zgodilo, če bi se končala brez uspeha. Pri tem je treba omeniti, da del pariškega tiska dobesedno soglasja z dejanji Londona in Washingtona.

Ce se zavezniki ne bi mogli sporazumeti o vprašanju mirovnih pogodb z bivšimi sovražnimi državami — so pisali listi — bi ostala samo ena možna pot, in to bi bile ločene mirovne pogodbe s temi državami. Diplomatski urednik socialističnega lista »Populaire«, Charles Dumas, ponavlja zvesto besedo svojih anglosaskih tovarišev. Neki pariški list je prinesel kot primerjavo skico, ki predstavlja razna stališča štirih zunanjih ministrov. V večini vprašanj nosi Bevinov napis besede »isto mnenje kot Byrnes«, stališče Bidault pa je predstavljeno kot kompromis.

Ce lahko sodimo po komentarjih listov, bo največji kamen spotike v razgovorih vprašanje italijanskih reparacij. Vendar je znano, da govori sovjetski predlog o celotni vsoti 300 milijonov dolarjev, od katerih bi pripadlo ZSSR samo 100 milijonov dolarjev. Za primerjavo je dovolj omeniti, da so zavezniške okupacijske oblasti že izvekle iz Italije v obliki stroškov vzdrževanja okupacijskih čet in prevoza raznega materiala vsoto, ki je nekajkrat večja.

Pariški listi se pri proučevanju točk mirovne pogodbe z Italijo posvečajo predvsem vprašanju, ki zanima francosko javnost. Pri tem pišejo listi, da bo francoska zahteva po delu italijanske trgovske mornarice naletela na anglosaski odpor. Prav tako izražajo mnenje, da bo Bevin nasprotoval francoskemu predlogu o proučevanju nemškega problema, ker želi s tem postaviti Nemčijo proti SZ in poudariti tako usodno napako anglosaskih konservativcev po prvi svetovni vojni.

V zvezi z bližnjim razpravljanjem o problemu Trsta poročajo listi, da je prišla v Pariz jugoslovanska delegacija, ki bo zagovarjala jugoslovansko stališče v tem vprašanju. Listi objavljajo izjavo, ki jo je podal pomočnik jugoslovanskega zunanjega ministra Bebler francoski agenciji.

Ta izjava pravi: »Nekaj nezasišane ga bi bilo, če bi hoteli ločiti glavo od telesa. Prav tako je s Trstom, ki ne more biti odrezan od jugoslovanske zemlje. Smatramo, da bi bila krivica, če bi zahtevali od člana ZN, naj izroči bivšemu sovražniku del svojega narodnega ozemlja. Nobena država ne bi mogla pristati na tako žrtev.«

Mnogi listi objavljajo poročila svojih dopisnikov iz Trsta. Celo listi, ki ne kažejo nobene simpatije do nove Jugoslavije, ne morejo zanikati dejstva, da si želi ogromna večina tržaškega prebivalstva, tako Slovenci kot Italijani, združiti z Jugoslavijo in odkriti graja nekatere ukrepe zavezniških okupacijskih oblasti.

Neki dopisnik piše, da so se angleški policaji spreminili v pleskarje. Vsako jutro krožijo z baryo in čopi-

čem po tržaških ulicah in mažejo številne napise, ki jih napiše prebivalstvo preko noči.

Naj bo kakor koli, očitno začenjajo polagoma razumeti preprosto resnico, da uspeh ali neuspeh razgovorov v Parizu ni nekaj vnaprej določenega, temveč da je uspeh dejansko popolnoma odvisen od dobre volje udeležencev teh razgovorov, od njihove želje, upoštevati in razumeti medsebojne interese, od rešitve vprašanj ne v duhu vsiljevanja lastne volje drugim vlesilam, temveč v duhu spoštovanja pravičen zahtev vsakega udeleženca razgovorov in od izpolnjevanja obveznosti, ki izvirajo iz poprej sklenjenih sporazumov.

Del tiska je že razumel ta bistveni pogoj za uspeh pariških razgovorov.

Poleg razprav o političnih temah posvečajo listi pozornost tudi življenju udeležencev konference. V nedeljo svet zunanjih ministrov ni zasedel. Listi poročajo, kako so udeleženci konference prebili prosti dan.

Važno je bilo tudi razpravljanje o usodi bivših italijanskih kolonij.

O tem vprašanju je vsak izmed štirih zunanjih ministrov zagovarjal svoje stališče. V imenu Francije je Bidault zagovarjal že postavljeno tezo, naj se poveri Italiji skrbstvo nad kolonijami, ki jih je pridobila v predfašističnem času.

Byrnes je zagovarjal rešitev mednarodnega varuštva in predlagal, naj mirovna pogodba z Italijo ugotovi samo, da se Italija odreka svojim kolonijam v korist ZN, nakar bo odboru za varuštvo ZN poverjeno določiti nadaljnjo usodo bivših italijanskih ozemelj.

Molotov je predložil sistem, ki še ni bil omenjen in ki predlaga, naj se zaupa uprava italijanskih kolonij varuštvo dveh držav: eni izmed zmagovalnih vlesil in Italiji. Zmagovita vlesila bi bila za vsako kolonijo druga, tako da bi na primer ZSSR skupno z Italijo prevzela varuštvo nad Tripolitanijo, Velika Britanija pa skupno z Italijo varuštvo nad Cirenajko. Poleg tega bi bil v vsaki izmed teh kolonij vzpostavljen posvetovalni svet, v katerem bi bil predstavnik ostalih treh zmagovalnih vlesil in po dva predstavnika krajevnega prebivalstva.

Končno je Bevin predlagal združitev Tripolitanijske in Cirenajke v eno samo državo, katere neodvisnost bi bila takoj proglašena.

Po prikazovanju teh štirih različnih predlogov, se je pričela splošna debata. Zaključek še ni bil dosežen.

Na dnevnem redu pete seje zunanjih ministrov je bilo tudi vprašanje italijansko-jugoslovanskih meja, vprašanje Trsta in vprašanje avstrijsko-italijanske meje.

Ministri so sklenili, da bodo poslušali po enega predstavnika Jugoslavije in Italije, ki bosta prikazala svoje stališče o vprašanju razmejitve med obema deželama in o vprašanju Trsta.

Glede vprašanja južne Tirolske je zahteval Byrnes, da Svet zasliši tudi avstrijskega poslanika.

Velicaste manifestacije, ki jih je priredilo slovensko ljudstvo ob priliki pete obletnice obstoja Osvobodilne fronte, so jasen dokaz, kako globoko je zakoreninjena Osvobodilna fronta v samih ljudskih množicah. Slovenski narod je ta dan praznoval obletnico svoje rešitve in ob tej priliki pokazal bodočo pot svojim množicam. Na manifestacijskem zborovanju v Ljubljani je podal tovariš Edvard Kardelj nekaj osnovnih dejstev v zvezi z ustanovitvijo in obstojem Osvobodilne fronte in pred vsem naglasil, da je odprla Osvobodilna fronta slovenskemu ljudstvu novo pot za bodočnost, da pomeni Osvobodilna fronta dejansko prelom stare-

ga z novim, nadalje je naglasil, da je prijateljstvo jugoslovanskih narodov s Sovjetsko zvezo edinstveno, nesebično in iskreno prijateljstvo, ki ni nikakor agresivno, ampak pomeni visoko pridobitev naše narodno osvobodilne borbe ter je rezultat politične zmage Osvobodilne fronte. Nadalje je tovariš Kardelj predvsem poudaril dejstvo, da je pot Osvobodilne fronte privedla slovenski narod do popolne zmage delovnega ljudstva. Na tem zborovanju, ki je za slovenski narod visokega političnega pomena, so spregovorili tudi predsednik vlade Ljudske republike Slovenije Boris Kidrič, predsednik Prezidija Ljudske skupščine Moša Pijade i. dr. Med ostalimi govorniki je treba omeniti še predvsem zastopnika vrhovnega komandanta JA generalnega poročnika Primoraca in vojaškega atašee poljskega veleposlaništva pri vladi FLRJ Mihaela Brona.

Istega dne so bili po ukazu Ljudske skupščine FLRJ odlikovani najboljši sinovi slovenskega naroda, kar jasno priča, da Osvobodilna fronta ni pozabila prvih pionirjev narodno osvobodilne borbe.

Na proslavo prvega maja, delavskega praznika vseh narodov sveta, so se tudi narodi Jugoslavije veličastno pripravili. S tem v zvezi je izdal CK KPJ proglas na delovno ljudstvo Jugoslavije, v katerem se zlasti poudarja velik pomen prvega maja, ki je postal v mladi Jugoslaviji vseljidski praznik. Tudi Komunistična partija Julijske krajine je objavila gesla primorskemu ljudstvu, iz katerih je jasno razvidno delo in borba naših množic, ki predvsem v Trstu občutijo še danes okrutni pritisk fašističnega nasilja. Za prvi maj je tovariš Boris Kraigher napisal članek, v katerem je jasno razkril vlogo profašističnih elementov, ki skušajo sproprovati praznovanje prvega maja. Med drugim je tovariš Kraigher napisal: »Samo Hitler je bil sposoben tako krutega norčevanja iz delavskega razreda, da je proglasil njegov praznik za svoj in tako ukradel in skušal umazati delavstvu njegov največji praznik. Danes imajo ponovno fašistični elementi možnost, pri tem uživajo celo zaščito oblasti, da kradejo ljudstvu njegov praznik dela in narodno osvobodilnim silam praznik osvoboditve.«

V nadaljnjih izjavanjih je tovariš Kraigher jasno pokazal vlogo ljudskih množic pri osvoboditvi Trsta, vloge Osvobodilne fronte, SIAU in Enotnih sindikatov, v katerih je zastopano vse zdravo primorsko ljudstvo, na drugi strani pa jasno označil vse ostale politične profašistične skupine, ki delujejo z enim samim namenom: vršenja protiljudske propagande in kratenja osnovnih demokratičnih pravic našemu ljudstvu. Pri tem je tovariš Boris Kraigher predvsem naglasil, da praznujemo prvi maj v ozračju fašističnih vojnohujskaskih in nacionalističnih provokacij brezvestne vrste. Praznujemo ga v ozračju napetosti, ki ljudstvu ne dovoljuje miru. In je svoja izvajanja zaključil: »Naša dolžnost je, z vsemi silami nadaljevati borbo za obnovo osnovnih organov Ljudske oblasti, ker samo tako bo mogoče preprečiti delovanje ponarejevalcem, samo tako bo mogoče zboljšati nevdružne ekonomske razmere, samo tako bo mogoče preprečiti, da s pomočjo zunanjih sil ne bodo mogli fašisti in kolaboracionisti več dvignati glave.«

Zato je letos prvi maj v Trstu dan razkrinkavanja ponaredb vseh vrst, ki hočejo omogočiti povratek na oblast fašizmom in kolaboracionistom. Zato je letos prvi maj v Trstu dan, ko se merijo sile demokracije s silami nasilja, ko se bore sile pravčnosti in resnice s silami ponaredb in provokacij.

Na področju socialnega skrbstva napredujemo

Seznam bolnišnic v Slovenskem Primorju

1. Bolnica PIRAN, 40 bolnikov, lahko sprejme 70 bolnikov.
2. Bolnica ISOLA, 45 bolnikov, lahko sprejme 55 bolnikov, osebja 17.
3. KOPER, 85 bolnikov, razpoložljivih še 28 postelj.
4. Bolnica ILIRSKA BISTRICA, 20 bolnikov, razpoložljivih še 5 postelj.
5. Bolnica POSTOJNA, 40-50 bolnikov, lahko sprejme 70 bolnikov, osebja 15.
6. Bolnica AJDOVŠČINA, 15 bolnikov, osebja 8.
7. Bolnica VIPAVA, 50 bolnikov, osebja 21.

Zavetišča

1. KOPER, Otroško zavetišče »Grisoni«, 52 oseb.

2. KOPER, Otroško zavetišče »S. Chiara«, 25 oseb.
3. KOPER, Asilo cittadino, 60 oseb.
4. KOPER, Menza soc. skrbstva, 60 oseb.
5. PIRAN, Otroški vrtec, zavetišče, 150 oseb.
6. ISOLA, Dnevno zavetišče in otroški vrtec, 80 oseb.
7. ISOLA, Dom onemoglih, 24 oseb.
8. ISOLA, Menza soc. skrbstva, 53 oseb.
9. PORTOROŽ, Gluhonemnica in mladinski dom vojnih sirot, 50 oseb.

Dečji domovi

1. Dom onemoglih v Rodiku, 60 oseb.
2. Mladinski dom »Ivan Kos« v Tolminu, 60 oseb.
3. Mladinski dom »Toneta Tomšiča« v St. Petru, 127 oseb.

**Pravico Trstu — Trst Jugoslaviji
Živelo bratsko junaško ljudstvo Trsta!
Živel neustrašen proletariat mesta Trsta!
Slava škedenjskim žrtvam!**

Narodno osvobodilna borba se mora zaključiti s popolno zmago borečega se ljudstva

Po vseh krajih na Primorskem so veličastno proslavili peto obletnico ustanovitve OF

Vsi kraji širom Primorske so na največkratni način proslavili peto obletnico ustanovitve Osvobodilne fronte, ki je prav Primorski, katera se je že četrto stoletje prej borila za svojo narodno osvoboditev, dala pravo borbena vsebino. Ta dan se je Primorska ponovno dvignila: po okrašenih vaseh in naseljih so stotine in stotine ljudstva spregovorile in potrdile svojo polno pripravljenost, da dobojujejo pod praporom Osvobodilne fronte dokončno zmago Primorske. Ne samo v okrajnih središčih, kakor so Idrija, Postojna, Tolmin, Ajdovščina, Bistrica itd., kjer so nekaj tisočev glave množice zborovale, ampak tudi po drugih krajih so zborovali. Na predvečer pa so po Primorskem goreli kresovi. Prav vsaka vas je zanelila vsaj en kres, *vas Rodik pa jih je zakurila kar pet.*

Idrijčani pravijo, da doslej Idrija še ni doživela tako veličastne manifestacije, kakršna je bila ob priliki pete obletnice ustanovitve Osvobodilne fronte. Ze na predvečer, ko so po vseh hribih v bližnji in daljni okolici mesta goreli mogočni kresovi, se je zbralo nad 5000 ljudi in so razvili veličasten spreved, ki mu je na čelu stopala godba in katerega so se udeležili vsi rudarji z baklami. Veselju in razgibanosti ter vzklikanju ni bilo ne konca, ne kraja. Tej množici so potem spregovorili tajnik Mestnega odbora OF, ki je predvsem poudaril pomen tega, da danes po petih letih obstoja Osvobodilne fronte tako enotno povezano nastopajo z delavskim razredom tudi kmečke množice in poštena ljudska inteligenca. Nadalje je spregovoril tovariš Aljančič, ki je predvsem naglasil izvor moči Osvobodilne fronte, s tem ko je naglasil, da je Osvobodilna fronta močna in silna zato, ker je oprta na ljudske množice in ker ima v svojih vrstah avantgardo Komunistično Partijo. Tako Osvobodilna fronta je tako uspešna priporiti ljudstvu ljudsko oblast. Iz take Osvobodilne fronte so mogle iziti ljudske množice s svojimi pravicami. Manifestanti so se ob tej priliki spomnili svojih padlih junakov z dveminutnim molkom. Navdušeno pa so pozdravljali Komunistično Partijo, Tita, Kardelja, Rdečo ter jugoslovansko armado, ki sta brez nadaljnega rešitelja evropske civilizacije.

Tudi naslednjega dne se je zbrala prav taka množica ljudstva na trgu maršala Tita ter z godbo na čelu odmaršala na telovadišče, kjer se je vršilo manifestacijsko zborovanje. Tu so spregovorili tajnica Osvobodilne fronte za okraj Idrija ter zastopnik vojske. Na tem zborovanju je bil enodušen klic množic: Vsi in vse za Osvobodilno fronto, da bomo čimprej dosegli priključitev Julijske krajine k Jugoslaviji, da bo čimprej obnovljena naša domovina, da nam bo na ta način zagotovljena naša lepša bodočnost. H koncu je idrijski mladinec recitiral Kajuhovo »Slovenska pesem« in Zupančičevo »Kovaška«. Tov. Slapar je nato recitiral »Kresovi«, pevski zbor pa je zapel: »Buči, buči, morje adrijskano«, in »Od Urala do Triglava«. Zvečer pa je bila svečana akademija v prostorih pri Didiču.

Tudi v Bistrici, v Postojni, v Ajdovščini in drugje so se na predvečer Osvobodilne fronte vršile veličastne baklade. V Ilirski Bistrici se je vršila tudi štafeta. Mladina iz Ilirske Bistrice pa je zanelila kres celo vrh Snežnika. Prav tako pa so 27. aprila naši ljudje bili svečano in praznično razpoloženi ter se v celoti udeležili manifestacijskih zborovanj. V Postojni se je ta dan dopoldne vršila splošna vaja telovadcev iz postojnskega okraja, ki so potem nastopili v Trstu na telovadnem zletu. Popoldne se je zbrala večtisočglava množica na trgu z zastavami, se razvila v veličasten spreved po mestu ter manifestirala za Osvobodilno fronto, rešiteljsko primorskega ljudstva. Zbrani množici je spregovoril v ime okrajnega INOO tovariš Čehovin. Zvečer se je vršila v Postojni v zgradbi Mladinskega doma svečana akademija, ki je pokazala predvsem velik napredek kulturno-prosvetnega življenja naših ljudi, ki nam ga je omogočila prav Osvobodilna fronta. Ta proslava je pokazala, da se tudi prebivalci postojnskega okraja zave-

dajo, kaj pomeni 27. april za Slovence, predvsem pa za nas na Primorskem, saj je prav brezkompromisni program Osvobodilne fronte rešil naše ljudstvo tolikoletnega suženjstva.

V Tolminu se je zbralo nad 3000 ljudi, da proslavi svoj ljudski praznik in da vidijo telovadni nastop mladine, ki je potem odšla v Trst. Tej množici so spregovorili tovariš Podlince, tovariš Juš in zastopnik vojske. Pevski zbori so zapeli »Slovan na dan in »Stalingrajsko«. Z oken in balkonov so plapolale narodne in državne trobojnice z rdečo zvezdo in nihče ne bo mogel pozabiti veličastne baklade, ki se je na predvečer razvila po tolminskih ulicah.

Tudi okraj Herpelje-Kozina ni hotel zaostajati in predvsem dobro uspelo so praznovati obletnico ustanovitve Osvobodilne fronte rudarji v Vremskem britofu, ki so proslavili ta veliki dan skupno s prebivalci iz bližnjih vasi. Predvsem prisrčna je bila skupinska recitacija, katero so izvajali tamošnji mladinci in mladinke.

Tudi Ajdovščina ni nikakor hotela zaostajati pri praznovanju tega velikega dne in ljudstvo je z zastavami in transparenti prihitelo na trg v Ajdovščini, da na slovesen način praznujejo ta veliki praznik. Zboroval-

cem sta spregovorila tajnik Osvobodilne fronte za okraj Vipavsko ter star primorski borec za pravice delovnega ljudstva tovariš Vodopivec, ki je predvsem podčrtal plodove dela Osvobodilne fronte in naloge, ki stoje pred našimi množicami v današnjih dneh. Za tem so člani prosvetnega društva Ajdovščina-Šturje nastopili z nekaj dobro uspešnimi pevskimi točkami. Pa tudi pionirji so recitali.

Prav tako kot v teh krajih, so širom Primorske od najbolj severnih predelov na Tolminskem in Grgarskem, tja do Brkinov in Istre proslavili vsi ljudje veliki dan, dan ustanovitve Osvobodilne fronte, ki je za primorsko ljudstvo pomenil dan novega borbenega poleta, ki se v teh dneh izraža v jačanju Osvobodilne fronte, ki nam je polno jamstvo za utrjevanje naše narodne oblasti, za najuspešnejšo podporo borbi bratom v coni A, za dvig našega gospodarstva in obnovo naše dežele ter za čim hitrejšo priključitev Primorske k Titovi Jugoslaviji.

Z vseh teh zborovanj je naše ljudstvo poslalo nešteto pozdravnih resolucij Izvršnemu odboru Osvobodilne fronte, Glavnemu odboru SIAU, tovarišu Titu, tovarišu Kardelju in ostalim ustanovam ter organizacijam, ki so rasle in se razvijale z našo narodno osvobodilno borbo.

Bili smo na popolnoma svobodnih slovenskih tleh

Po končani proslavi pete obletnice Osvobodilne fronte v Ljubljani, katera smo se udeležili tudi Primorci, smo odšli k našim bratom v Gorenjsko. Če nam je Ljubljana prikazala veličasten manifestativen polet tamošnjega ljudstva, če nam je pokazala silno pripravljenost in delavoljnost slovenskega naroda, potem nam je izlet na Gorenjsko pokazal plodove tega zanosa in tega poleta. Novi mostovi, novi domovi, popravljene železnice, to je skovalo slovensko ljudstvo, strnjeno v delavskih brigadah poleg škrbno obdelanih njiv in sadovnjakov, ki so neomajna pričča življenjske tvornosti naših ljudi.

S takimi občutki smo se vozili proti Gorenjski skozi čudežno prelepe pokrajine, kamor smo nečesto prihiteli kot partizani, kjer smo našli neredko založene in zdi se mi, da so vse te čudežne pokrajine bile tokrat še lepše, zato smo od srca prepevali in vzklikali tej naši svobodni zemlji in našim velikim voditeljem z maršalom Titom na čelu. Počutili smo se kakor doma. In ob tem trenutku so nam neredko udarjala v ušesa vzklikanja iz Ljubljane in besede predstavnikov bratskih narodov, nepozabne so nam utripale s srcem besede predstavnika črnogorskega naroda, ki je dejal, da je ni v Črni gori kolibe, kjer se ne bi govorilo o Primorski, pa tudi iskrenih besedi predstavnika poljskega naroda ni bilo mogoče v tem trenutku pozabiti, saj je tako prisrčno dejal: »Vaše radosti so naše radosti. Vaše bolesti so naše bolesti in vedite, da bo poljski narod stal z vami v borbi do dokončne zmage nad fašizmom.«

In v tem trenutku mi je kri kar silila v glavo ob spominu na nepozabne prizore nočne baklade po ljubljanskih ulicah, kjer smo vsi skupno vzklikali »Moskva, Beograd, Trst« in ko je nad vso ožarjeno Ljubljano, Ljubljano Osvobodilno fronto bedel veličastno razsvetljen grad. To je bila manifestacija svobodne Slovenije. Vendar pa sem ta večer občutil, da tudi jugoslovanski narodi čutijo našo bolest, da je globoko v njihovem srcu ukoreninjena ljubezen do naše skupne primorske zemlje, do naše Istre, Gorice, Trsta in Koroške. In iz teh občutkov raste nova borbena sila vseh nas Jugoslovancev za dokončno priključitev Primorske k Jugoslaviji, za dokončno osvoboditev teh naših najzgodnejših predelov Jugoslavije.

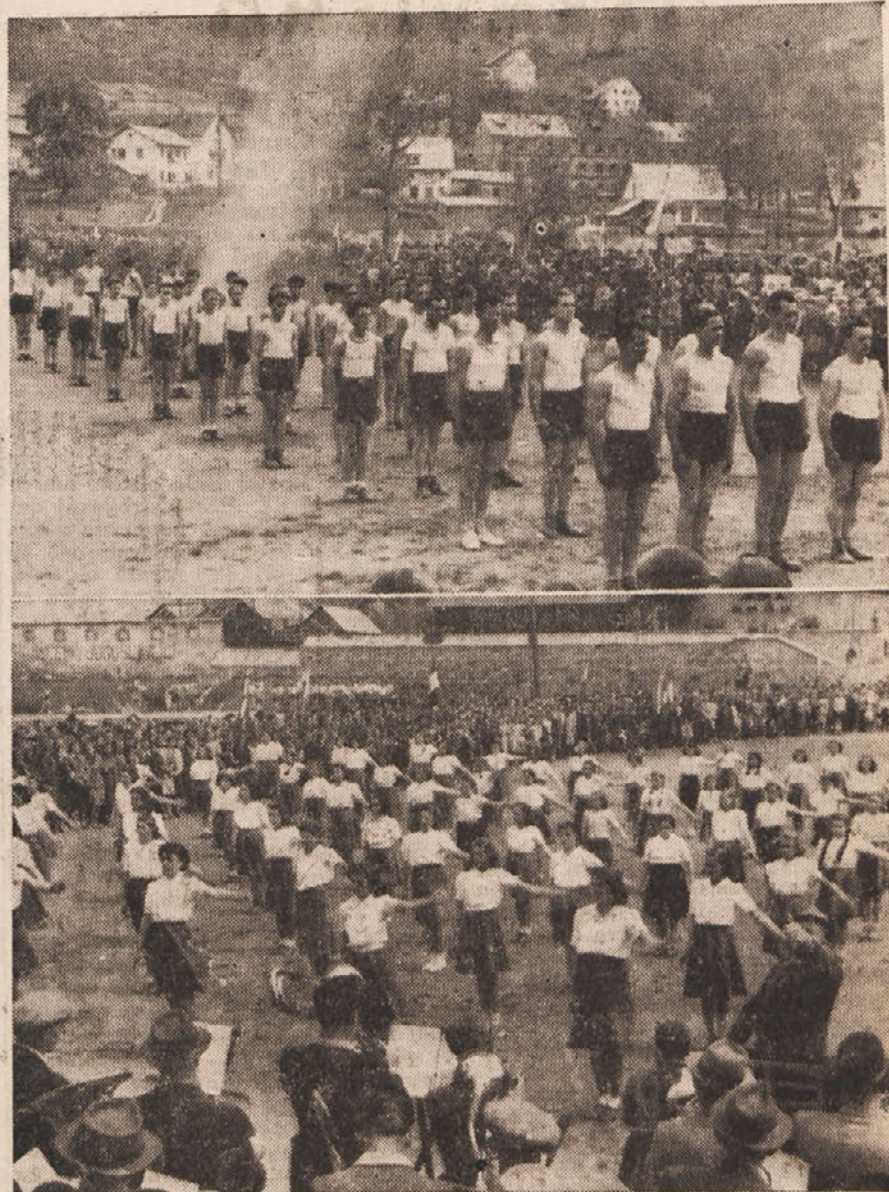
S takimi mislimi smo prišli do Zirovnice in v tem trenutku nam je svobodna Gorenjska kot blaga mati odprla svoje srce in razprostrla roke v pozdrav in v tem trenutku smo v celoti začutili, kako smo prav za prav povezani, kako nas drži Osvobodilna fronta vse Slovence in kako znamo prav kot taki tudi ljubiti druge narode in jim nuditi vso svojo ljubezen. Na postaji v Zirovnici so nas pozdravili zastopniki mladinskih organizacij

in pevski zbori. Življenjsko polne sestre z Gorenjske so nam pripelale šopke na prsi. Potem smo se pozdravili. Kako težko je bilo z besedami povedati vse to, kar so v tem trenutku občutila naša srca. Neka tovarišica iz cone A je bratom z Gorenjskega povedala, kako tam bijejo še borbo in kako so v tihih ljudje težko prizadeti, ker tamošnja angloameriška vojaška uprava noče razumeti naših pravic in naših čustev. Bratje z Gorenjske so nas razumeli in vsak izmed njih nam je hotel povedati, da so danes še močnejše strnjene z nami, kakor v času borbe. Tokrat sta si Gorenjska in Primorska ponovno stisnili roke, tak občutek smo imeli prav vsi.

Pomešali smo se z brati Gorenjci in sestrami Gorenjkami in skupno smo odšli proti rojstnemu domu Prešerna na Vrbo in preko Vrbe na Bled. Kako prisrčno so nas pozdravljali cvetoči sadovnjaki in zdelo se mi je, kakor da je marsikoga izmed nas spoznala kaka gorenjska hiša, tako so nam domače mežikale rože z malih oken. In v tem trenutku se mi je zdelo, kakor da nas hoče vsaka izmed teh hišic vzeti pod streho, kakor je vzela primorskega partizana, ki ji je potem zaupal, kako težko, pa vendar junaško se bijejo ljudje tam doli za iste cilje kot po Gorenjskem. In vsi ljudje so šli z nami. Upravičeno smo imeli občutek, da nas je od Zirovnice pa do Vrbe kar med potjo postalo petkrat toliko. Vse petje, pozdravljanje, živahno razpravljanje, vse je bilo domač pogovor bratov in sestra, ki se nekaj časa niso videli, pa si imajo toliko in toliko povedati. Gorenjci so nam vzklikali: »Pozdravljeni bratje s Primorskega, pozdravljeni vi, ki še niste doživeli dneva prave svobode, ki pa ta dan morate doživeti, ker ste toliko trpeli, toliko žrtvovali in tako napajali s srčno krvjo svoje njive in skale po vaši zemlji. O, pozdravljeni, bratje s Primorske, ne klonite, ne smete kloniti, ne utihnite, kakor ne utihnejo vaše gore, kjer besni burja, kakor ne utihne morje, ki se zaletava ob obalo.

Te besede so nas spremljale povsod in vsak, pa naj je bila to majhna pionirka ali grčavi delavec ali postarna žena, je temu še dodal: »Mi smo z vami«, in isto so nam povedali bratje iz Črne gore, iz Makedonije, da celo s Poljske.

»Ne vem,« mi je med potjo prišepnila neka tovarišica iz Trčica, po rodu Italijanka, »ne vem, kako bi vse to povedala, kar čuti ob teh besedah in pozdravih moje srce, mislim pa, da je to isto, kar smo mi s krcjo kovali in kar danes za vsako ceno branimo, kar mi imenujemo bratstvo narodov. Ne razumem prva dobro slovensko, zato pa občutim, saj v teh ljudeh govorijo vse to, kar je v nas vseh vrelo štiri leta borbe in kar danes ne more nihče nasilno zatreti. Saj imamo danes močnejšo kot kdaj

27. aprila so mladinci in mladinke vsej coni B pokazali, da bodo tudi oni sodelovali na kulturnem zletu v Trstu. Idrijski fizikulturniki so nastopili

koli našo Osvobodilno fronto in Slovansko-italijansko antifašistično unijo.

O, srečna, draga vas domača... Vrba nam je priredila tak sprejem, kakršnega more pripraviti edinole Vrba, se mi zdi. Vse je bilo tako domače, od pionirčkov, ki so nam vzklikali in nam podarili šopke gorenjskih cvetic, do nasmejanih obrazov gorenjskih kmetov in kmetic in ponosnih mladenk v narodnih nošah. Domač je bil sprejem, ki nam ga je pripravila Prešernova rojstna hiša, v kateri nas je pozdravil predstavnik ljudske oblasti, domače so bile njegove besede, domače ljudstvo, ki je videlo nekoč prve korake velikega sina slovenskega naroda Prešerna. Roke nas vseh so bile okorne, zato so se tako domače stisnile. Smeh nas vseh je bil tako preprost, zato smo se vsi tako domače smejali. Ta dan smo bili zopet tako tesno skupaj, kakor v dneh, ko so se zatekli naši borci pod streho gorenjskega doma, kjer se je roka tamošnjega domačina prav tako oklepala nabile partizanske puške, kakor roka primorskega partizana.

Pred hišo pa je vzklikala množica naših bratov in sestra in v tem trenutku smo čutili vsi Slovenci, Hrvatje, Italijani en sam utrip v naši zavesti: Življenje damo. Trsta, Gorice ne damo nikomur nikdar. In ko sem potem pobožal malega pionirčka po glavi, se mi je nasmejal rekoč: »Ti, brez Trsta ni Primorske in brez Primorske ni Jugoslavije.« Pokimal sem mu, on pa se je prisrčno nasmejal in dejal: »Bijte po njih, preženite jih iz našega Trsta, kjer, kakor pravijo, lahko plavajo veliki, veliki čolni in odkoder se lahko gre daleč daleč v svet, preženite jih iz naše Gorice, kjer raste, tako je rekla mama, dobro sadje in kjer je sonce še toplejše kot pri nas, preženite vse tiste, ki nočejo, da bi bila tam Jugoslavija.

da bi bil tam Tito.« »Bomo«, sem mu pritrdil, on pa se je ponovno nasmejal še z večjim zaupanjem in me pozdravil: »Smrt fašizmu!«

V tem trenutku sem občutil vso veličino naloge, ki stoji pred nami v naši narodno osvobodilni borbi in v tem trenutku sem v celoti občutil vrednost naše zahteve po priključitvi k Titovi Jugoslaviji.

Popoldne smo odšli na Bled, na lepo gorenjsko jezero. In na jezeru sem se spomnil še enkrat pozdrava pionirke iz Vrbe:

»Še enkrat pozdravljam vas v Vrbi navzoče, ker ljubim vas iz vsega srca.«

Mi kličemo vam, bratje, od morja in Soče, mi smo z vami za pravico našega Trsta.«

Tako nas je pozdravljala vsa Gorenjska. In v tem trenutku smo šele v celoti občutili, kako tesno nas je Osvobodilna fronta povezala, kako je prav Osvobodilna fronta v naši globini našla to, kar so naši sovražniki načrtno skozi dolga leta tlatili in gazili. Kako je v nas vzbudila ponos, kako je v nas vzbudila zavest Slovenca, patriota, s katero danes previharimo še težje težkoče, ki nam jih z dneva v dan skušajo sovražniki vsiljevati.

Primorci, pa naj smo bili z Vipavskega, z Goriškega, Trsta in Istre ali iz Brkinov, ne bomo nikdar pozabili tega lepega dne, ko smo obiskali brate na Gorenjskem, saj je bil to eden izmed najlepših dni našega življenja, dan, ko smo spoznali v življenju resničnosti pravega bratstva med ljudmi, ki smo ga s krvjo kovali dolga leta težke borbe v vrstah Osvobodilne fronte.

Vreščak Stanko, Dobravljje

Peti maj je velik dogodek v gradnji slovenske ljudske oblasti

Petega maja lanskega leta je bila v Ajdovščini postavljena prva narodna vlada Slovenije. Ta dan so prihiteli v Ajdovščino ljudje iz vseh strani Primorske, da se na tem koščku slovenske zemlje razvesele edinstvenega dogodka v zgodovini slovenskega naroda, ko si ta narod lahko prvič v zgodovini izvoli svojo vladu, svoj najvišji organ ljudske oblasti. Ta dan je bila veličastna manifestacija dela osvobodilne borbe slovenskega naroda, ki je previhrala vse težkoče in si zgradila pravo ljudsko oblast. Prva narodna vlada Slovenije je bila postavljena v času, ko so severnejše predele slovenske zemlje še gazile fašistične osvajaalne tolpe, bežeč pred osvobodilno slovensko zemljo — Jugoslovansko armado, ki je prav tako kot

ljudska oblast zrasla v uporni borbi slovenskega naroda za svobodo.

Letos se bo Primorska spomnila tega velikega dne še ne povsem osvobodjena in v trdi borbi za priključitev svojih predelov k Titovi Jugoslaviji. Ta dan se bodo v Ajdovščini zopet zbrali ljudje iz vse Primorske, kakor so se pred letom dni in na zgodovinskem prostoru v Ajdovščini odkrili za spomin velikega dne slovenskega naroda, ko je dobil svojo prvo ljudsko vladu, spominsko ploščo.

Tiskovni sklad

Tiskovni sklad do sedaj: 215.066 lir in 592 din.
Tiskovni sklad 4. maja 1946:
Pagon Viktor, referent za notranje zadeve, Idrija, 300 lir; Kristjan Alojz, župnik v Galcu, okr. Herpelje-Kozina, 50 lir.

TEKMUJEMO

Prvomajsko tekmovanje na Primorskem prehaja v stopnjo prvega obračuna dela naših množic. Že pri prvih dokončnih poročilih o tekmovanju moramo brez nadaljnjega ugotoviti visoko poštenost in delavnost naših ljudi, ki pa nikakor ni prišla v celoti do izraza, ker so predvsem naše množične organizacije premalo resno vzele tekmovanje in se niso zavedle v celoti pomena in važnosti tekmovalnih nadržov. Tako so bili tekmovalni načrti v mnogih primerih neizpolnjeni in nestvarni, včasih napravljeni prepozno ter se jim ni posvečalo pravilne pažnje za izpolnjevanje v času samega tekmovanja. Že prvo poročilo o prvomajskem tekmovanju, ki ga je dal v piskavski okraj, je pokazalo, da načrti marsičesa niso predvidevali in da z gotovimi deli naših množic niso načrtov izpolnili. Prihodnjim bomo objavili pregled tekmovanja v coni B, danes pa priobčujemo del uspehov v okraju Idrija-Cerkno.

Kakor po vseh nešteti vseh danes tekmuje naše zavezno delovno ljudstvo, ravno tako tudi samotni gorski vasi Krnice-Masore početa za ostajati. Okupator je ti dve vasi silno upustošil, pobijal najzvednejše ljudi ter požgal njih domove, a vendar niso nikdar klonili. To nam jasno kaže njih delo v borbi za gospodarsko neodvisnost.

Mladinski organizaciji sta napravili 1032 ur pri odstranjevanju ruševin ter pri delu apnenice za skupno vaško obnovo. Prosvetno društvo Franceta Prešerna si je v okviru prvomajskega tekmovanja upostavilo knjižnico ter zbralo 190 raznih leposlovnih in znanstvenih knjig.

Podlaniše pri Cerknem: 5 mladincev je v teku 200 ur očistilo 1 ha gozda. Pri novi opekarni so 4 mladinci v 240 urah napravili 20 m³ drv. S tem se bo znižala cena opeki, da si jo bodo lahko nabavili tudi tisti, ki se na hajo v najslabšem gospodarskem stanju. Pri pomladanski setvi je mladina celotne vasi napravila 300 prostovoljnih ur. Naredila je apnenico za splošno obnovo vasi ter s tem pridobila 1600 metrskih stotov apna, ki je vredno 480.000 lir.

Člani in nameščeni Mestnega NOO v Idriji, 13 po številu, so očistili in naložili 2500 kosov zidne opeke ter isto pripeljali in razložili na mestu, kjer se bo gradila nova mizarnica.

Člani sindikata delavcev in nameščenci gradbene stroke so zbrali za politične preganjance 605 lir. Pridobili so tudi 15 novih naročnikov za »Delavsko enotnost«. Delavci cementnih strešnikov so napravili 31 prostovoljnih ur ter izdelali 895 cementnih strešnikov. Pri obnovi naše realke so napravili 70 ur prostovoljnega dela. Enako so tudi pri izgradnji opekarnice v Spodnji Idriji sodelovali s 56 prostovoljnimi urami.

Ledine-Vrtnik: Mladina v naši vasi je napravila 100 prostovoljnih ur pri čiščenju in pokrivanju šole ter nasadila 600 sadik. SIAU in AFŽ sta napravila 205 prostovoljnih ur pri obnovi šole, postavila Krajevno ambulanco ter nasadila 10 sadnih dreves.

Govelj: Organizacije in odbor OF so napravile 150 prostovoljnih ur pri raznih obnovitvenih delih v vasi ter vsadili 36 sadnih dreves. Tov. Vehar Ivan je napravil 86 prostovoljnih ur pri čiščenju sadja na vasi.

Krnice: Mladina in org. AFŽ so napravili 150 prostovoljnih ur pri pravljanju raznega materiala za zidanje hiše revnemu tovarišu ter vsadili 6 sadnih dreves.

Otač: Pri popravilu krajevnih cest Lazec-Pluznje-Otač-Travnik-Jazne so vaščani napravili 1342 prostovoljnih ur; pri delu so uporabili tudi vprežno živino za prevoz materiala. Pri obnovitvenih delih vasi so napravile organizacije in mladina 870 prostovoljnih delovnih ur tistim gospodarjem, kateri nimajo lastne delovne moči in so jim sinovi ali možje padli v NOV. V pevskem društvu sodeluje 36 mladincev, ki imajo vaje trikrat na teden.

Spodnja Idrija: Delo od 30. marca do 17. aprila t.l. Razni strokovni delavci so napravili pri popravilu gasilnega orodja in vsakega vodovoda 77 prostovoljnih ur. Pri raznih obnovitvenih delih in pri delu na polju so napravile razne organizacije 510 ur.

Trebnice-Poče-Gorje: Na raznih obnovitvenih delih ter čiščenju ruševin in pri delu apnenice je napravilo ljudstvo 2818 prostovoljnih ur. Pri izboljšanju travnikov, čiščenju gozda in sajenju 1650 gozdnih ter 50 sadnih dreves so napravile razne organizacije in mladina 1080 prostovoljnih delovnih ur.

Sred. Kanomlja: Mladina naše vasi je napravila 250 prostovoljnih ur pri raznih obnovitvenih delih. Poleg tega so bile na prosvetnem polju 5 kulturne prireditve. Za politične preganjance v coni A se je nabralo 1000 lir, za kongres mladine Jul. Krajine 500 lir. Za fizkulturo dne 1. maja v Trstu se vadi 9 mladincev. Mladina je nabrala 13 novih naročnikov za »Primorsko borbo« in 4 naročnike za »Kmečki glas«; poleg tega so se vršili 4 množični študijski sestanki, izvedla se je napisna akcija s 24 napisnimi parolami ter se je na novo zbralo 75 knjig za vaško knjižnico. Organizacija AFŽ je zbrala za invalide 250 lir in pridobila 12 novih članov za »Rdeči križ«.

Za stavkujoče v Trstu se je ponovno nabralo 80 kg živeža in 260 lir gotovine. Vršilo se je tudi eno kmetijsko združniško predavanje. Pionirji so zbrali 60 kg tekstilnih odpadkov, obdelali so solski vrt ter očistili šolo in dvorišče. Za praznovanje 1. maja v Trstu se je javilo 50 oseb.

Ledine-Vrtnik: Pri obnovi, pri delu na polju in sajenju 600 gozdnih sadik so organizacije AFŽ, ZMS ter člani Krajevnega NOO napravili 305 prostovoljnih delovnih ur.

Spodnja Idrija: Za politične preganjance v coni A se je nabralo 1129 lir, za dečje domove razne obleke 62 kosov, za naše vojne invalide 965 lir. Mladina je imela tudi dva študijska sestanka. V RKS je na novo pristopilo 50 članov ter se je nabralo 3050 lir. Na prosvetnem polju se je napravilo sledeče: Pridobili smo 50 novih članov, nabrali 40 novih knjig za čitalnico, ustanovili fizkulturni odsek, se naučili dve pesmi in za socialno skrbstvo nabrali 1816 lir.

Zadlog: Mladina naše vasi je napravila pri pomladanskem poljskem delu in raznih obnovitvenih delih 190 prostovoljnih ur. Za dijaški dom se je nabralo 190 kg krompirja. Na »stenčar« so napisali v teku 8 dni 10 dopisov.

Prostovoljno delo je temeljni kamen za našo uspešno obnovo

V nedeljo, 14. aprila, se je vršila tretja obnovitvena udarniška nedelja. Prostovoljno delo so si izbrali šest najbolj porušeni vasi in te so: Merče, Podstenje, Kilovče, Ratečevo brdo, Tominje in Podbeže.

Z vsako skupino je šel en član tehnične baze kot tehnični vodja. V vseh vseh jih je ljudstvo z veseljem sprejelo, nekateri domači so se tudi pridružili in delali z velikim elanom, saj so videli, da so se tudi vojaki pridružili delavcem.

Delali so do 14. ure, nato so priredili v vsaki vasi skromno prireditev in nato še ples. V vasi Tominje je mladina izročila vojski našo zastavo. V Ratečevem brdu pa so prišle udarnikom celo naproti vdove in mladina z zastavami.

Ta dan so opravili sledeče delo: v Ratečevem brdu so očistili 11 stavb

od ruševin; na cesto so odpeljali 65 m³ neuporabnega materiala, 101 m³ zemlje na njive, 50 m³ kamenja. Daje so prepeljali 13 metrskih košev gnoj, zorali so 19 njiv. Popravili in nasuli so 3 km poti in napravili 350 m cestnega jarka. Skupno so napravili 1610 delovnih ur.

V Kilovčah so očistili ruševin popolnoma vse stavbe. Z vozovi so odpeljali 40 m³ neuporabnega materiala na poti. Presejali so 15 m³ peska in sortirali 55 m³ kamenja.

V vseh vseh je skupno sodelovalo 190 nekaj vojakov in opravili so skupno 8137 udarniških ur. Odstranili in odpeljali 1229 m³ materiala, popravili in nasuli 7900 m ceste.

Ljudstvo se je zahvaljevalo udarnikom za njihovo prostovoljno delo in za pomoč pri obnovi.

Uspehi tekmovanja

V okviru prvomajskega tekmovanja je mladina iz Staroda napravila sledeče: 677 delovnih prostovoljnih ur, očistila 3 gospodarska poslopja ter odstranila 45 m³ materiala, napravila 30 m zida okrog pokopališča, postavila 4 slavoloke in 10 kresov. Za stavkujoče v Trstu so darovali: 150 kg krompirja, 28 jajc, enega kozliča in 135 lir.

Nabrali so tudi 20 stotov starega železa.

Pionirji so napravili 122 delovnih ur.

Žene iz Koritnic so dne 24. aprila 1946 šle obiskat naše ranjence in bolne borce ter jim ponesle darove,

Ljudje tam sami nimajo še vsega, ker je ta vas gospodarsko zelo šibka, kljub temu pa so naše požrtvovalne žene zbirale in zbrale za tiste, ki so darovali svoje zdravje, morda tudi ude za nas:

15 kg prepečenca, 39 jajc, 1 kg piškotov, 1 kg bonbonov, 1 kg sladkornja, 180 cigaret, 15 škatelj vžigal in 238 lir.

Niso pozabile naše žene, matere, na tiste, ki so jih vzgajale, in se vidi, da se še danes žrtvujejo, da bi jim lajšale trpljenje.

Žene iz Huj so darovale za otroke, žrtve vojne, še preden se je pričel teden za to kampanjo, 180 lir.

V tednu otroka, žrtev vojne, so pa nabrale še 216 lir žene iz Harij.

Žene iz Knežaka so darovale 537 lir.

V Kuteževem je vsa vas požgana in uničena, kljub temu pa naša mati zbira in daruje, tudi iz te vasi so žene darovale za otroka žrtev vojne 711 lir.

Žene iz Knežaka so šle v ponedeljek, 24. aprila skupno obiskat naše ranjence in bolne tovariše v bolnico v Postojno ter jim nesle zbrana darila.

Darovale so: 19 kg kruha, 3 kg biškotov, 71 jajc, 70 cigaret, ¼ kg salame, 4 litre vina, 3 litre mleka, 1 kg mešane sladkarije in 335 lir.

Naši borci so se jim prav lepo zahvalili.

Iz tega je razvidno, kako tesno je povezan narod z onimi, ki so dali svoje zdravje za boljšo bodočnost nas vseh.

★

Mizarska zadruga v Ilirski Bistrici uspešno napreduje. V zadnjih dneh so sprejeli v delo 11 novih delavcev.

Napravili so 562 prostovoljnih delovnih ur. Izkupiček teh delovnih ur so oddali za razne dobrodne namene, kakor za socialno skrbstvo, v fond za obnovo itd. Ta vsota znaša 13.325 lir.

Tudi za stavkujoče v Trstu je mizarska zadruga darovala 2630 lir, 68 kg krompirja in 3 kg moke.

Tudi delavci zadruge čutijo in mislijo kakor delavci v tržaških tovarnah in podjetjih sploh.

Dne 17. t. m. je bila svečana otvoritev razstave partizanski umetnikov. Razstava bo trajala do 20. t. m. Vsak dan je množično obiskovana. Ljudstvo kaže veliko zanimanje za partizanske umetnike.

Nove zdravstvene ustanove v Tolminkem okraju. V Sveti Luciji je pričela te dni poslovati posvetovalnica za mater in otroka. Odprta je vsak ponedeljek od 8. do 10. ure. Zdravniški pregledi dojenčkov in nosečih žen so brezplačni in ni za pregled potrebna nikakoli napotnica. Družnica pa je dobila amulanto z rednim tedenskim zdravniškim pregledom in sicer vsak ponedeljek od 2. do 4. ure.

OBJAVA

I. N. O. O. Okraja Ilirska Bistrica, odsek za gospodarstvo, referat za obrt, industrijo in upravo narodne imovine javlja,

da na Mali Bukovici pri Ilirski Bistrici, opekarna last odsotnega Aila Franca pok. Antona pride pod začasno upravo Narodne imovine ter se imenuje Tehnična baza — Ilirska Bistrica.

Opozarjamo vse zainteresirane (upnike in dolžnike), da se za vse posle, nanašajoče se na imenovano opekarno, obračajo le na Tehnično bazo v Ilirski Bistrici.

Rok za vse prijave poteče dne 15. maja 1946.

Tehnična baza Ilirska Bistrica

Vodja: Pagon Ivan I. r.

Tajnik: Dolgan Anton I. r.

★

RAZGLAS

Po razpadu Italije in za časa nemške okupacije je izgubil skoraj vse cestarsko orodje in inventar, razne priprave in material za vzdrževanje cest ter oprema cestarskih hiš in skladišč.

Ugotovljeno je, da se mnogo tega materiala nahaja v raznih privatnih stavbah in pri kmetovalcih.

Uprava cest pri oddelku za gradnje P. P. L. O. poziva tem potom vse, ki posedujejo kakršen koli material, opremo ali orodje last Uprave cest, ki je prevzela vso imovino bivše avtonomne družbe za ceste (Genio civile), na področju cone »B« Slovenskega Primorja, da to javijo v roku 14 dni Upravi cest v Vipavi, odnosno cestnim bazam v Ajdovščini, Idriji, Postojni, Ilirski Bistrici in Kopru ali pristojnim poveljstvom Narodne zaščite.

Proti vsakomur, ki bi ne prijavil odnosno izročil zgoraj navedenih premetov v odrejenem roku, se bo uvedlo kazensko postopanje.

Smrt fašizmu — svoboda narodu!

Za Upravo cest: Štefančič Pavle

Načelnik oddelka za gradnje:

Okroglić Avgust

Pregarje pri Ilirski Bistrici neomajno na delu

Kakor se je odlikovalo Pregarje v borbi za osvoboditev, tako se odlikuje sedaj pri obnovi.

Vas je popolnoma požgana. Vsi moški so bili ali v partizanih ali v internaciji. Oni, ki so se vrnili domov, so pa pridno prišli za delo.

Pregarjski zidarji so dobro znani daleč naokoli, vsi so se vpisali v Enotne sindikate in tesno sodelujejo z obnovitveno zadrugo, v kateri so vključeni vsi. Obnovitvena zadruga je napravila že preko 800 kvintalov apna, člani zadruge so napravili pri apnenici 1400 udarniških ur, sedaj pa so pričeli z načrtno obnovo vasi. Pri apnenici je pomagala tudi vaška mladina, ki v prvomajskem tekmovanju prednjači v Bistrškem okraju. Posebno so se odlikovali Kogovšek Milan, Konestabo Lovrenca in Zadnik Darko.

Vsa vasa tekmuje pri obnovi in poljskem delu. Zadostuje nekaj podatkov. V zadnjih par mesecih so Pregarji poleg navadnega dela v okviru prvomajskega tekmovanja: posadili

1986 sadnih drevesc, gozdnih 6186, cepili 1350 drevesc, očistili robide 3 ha zemlje, popravili 14 km poljskih poti, očistili ruševin 21 gospodarskih poslopij, ustanovili so obnovitveno zadrugo, napravili veliko apnenico, oddaljeno devet kilometrov od vasi, skupno so napravili 4968 prostovoljnih udarniških ur.

V sindikate so vpisani vsi delavci in zidarji, vsi odrasli so vpisani v OF, prosvetno društvo »Silvester« šteje 106 članov, ima pa velike težave zaradi pomanjkanja primernega prostora, ker je vse požgano.

Pionirji in pionirke so v zgled mladini vsega okraja.

Zanimanje za združništvo je veliko. Pregarji bi radi čimprej imeli še konzumno zadrugo, zato skrbijo, da bi si v najkrajšem času pripravili primeren prostor. Posebno jim je na srcu krasna šola, ki so jo fašisti zažgal in deloma porušili, zato stavljajo sedaj vse sile za obnovo, da bo čimprej lepše življenje v novi Jugoslaviji.

A. Bubnič

Delitev tekstilnega blaga

Te dni so dospele v Slovensko Primorje iz Slovenije nove pošiljke manufakturnega blaga in konfekcije. Blago bo v prihodnjih dneh razdeljeno med zadrugo in trgovce ter bo prišlo čim prej v promet. Razporeda med potrošnike se bo vršila po sledečem postopku: Kot je bilo v tem listu že sporočeno, je izdelano blago (konfekcija) v prosti prodaji, mora pa biti vpisan vsak prodani komad v kontrolni register nad prodajo tekstilnega blaga, katerega vodi vsaka zadruga ali trgovec, in v potrošniško knjižnico. Blago, ki se prodaja na meter, bo v prodaji na oblačilne nakaznice, prav tako tudi nogavice.

Spremeni se prejšnja določitev točk v toliko, da so veljavni sledeči odrezki oblačilne nakaznice:

1 SP, 2 SP, 3 SP, 4 SP, 5 SP, vsi z znakom T.

Ti odrezki so takoj veljavni za nakup blaga in sicer upravičuje vsak

Obroki živil za mesec maj 1946

Za mesec maj 1946. leta se bodo delila potrošnikom Slovenskega Primorja cone B na živilske nakaznice sledeča živila:

1. Na osnovne živilske nakaznice: a) na vsak odrezek za kruh 400 gramov kruha ali 300 gr moke, skupaj na vse odrezke 12.4 kg kruha ali 9.3 kg moke ali 10 kg žita; b) na odrezke za zakuho št. 1 do 20 skupaj 2 kg koruzne moke; c) na mesne odrezke 11 a, 11 b, 11 c, 11 d ali 31 a, 31 b, 31 d na vsak odrezek po 150 gr svežega mesa ali 250 gr konzerviranega mesa; d) na odrezek za sladkor 150 gr sladkorja;

e) na vse odrezke za masčobe skupaj 250 gr olja;

f) na odrezek za milo 150 gr mila;

g) na odrezek za sol ali na odrezek 12 a ali 22 a 500 gr soli.

2. Na dodatne nakaznice za dojenčke:

a) na odrezek DOJ 151 700 gr sladkorja;

b) na odrezek DOJ 152 1500 gr bele moke;

c) na odrezek DOJ 153 230 gr mila (pol komada);

d) na odrezek DOJ 155 1 doza »Nestle« v prahu;

e) na odrezek DOJ 154 2 dozi kondenziranega sladkanega mleka.

3. Na dodatne nakaznice za otroke v 2. letu starosti:

a) na odrezek OTR 161 — 700 gr sladkorja;

b) na odrezek OTR 162 — 1.5 kg bele moke;

c) na odrezek OTR 163 — 230 gr mila (pol komada);

d) na odrezek OTR 164 — 1 doza kondenziranega sladkanega mleka.

4. Na dodatne nakaznice za otroke od 3. do 7. leta:

a) na odrezek OTR 171 — 400 gr sladkorja;

b) na odrezek OTR 172 — 150 gr mila.

5. Na dodatne nakaznice za nosečo ženo:

a) na odrezek NOS 1 — 700 gr sladkorja;

b) na odrezek NOS 2 — 3000 gr krušne moke;

c) na odrezek NOS 3 — 1 doza masla z lešniki;

d) na odrezek NOS 4 — 250 gr olja;

e) na odrezek NOS 5 — 150 gr surove kave.

6. Na dodatne nakaznice za lahke delavce:

a) na odrezek dodatek L 27 — 4 kg krušne ali koruzne moke;

b) na odrezek dodatek L 28 — 2 kg koruzne moke;

c) na odrezek dodatek L 29 — 1.30 kg mesnih konzerv ali sira;

d) na odrezek dodatek L 30 — 250 gr masčob.

7. Na dodatne nakaznice za težke delavce:

a) na odrezek dodatek T 19 — 6 kg krušne ali koruzne moke;

b) na odrezek dodatek T 20 — 2 kg koruzne moke;

c) na odrezek dodatek T 21 — 500 gr masčob;

d) na odrezek dodatek T 22 — 2.60 kg mesnih konzerv ali sira.

8. Na dodatne nakaznice za gozdarje:

a) na odrezek gozdar 51 — 15 kg koruzne moke;

b) na odrezek gozdar 52 — 1 kg masčob;

c) na odrezek gozdar 53 — 300 gr soli;

d) na odrezek gozdar 54 — 2 kg mesnih konzerv ali sira.

Vsi potrošniki morajo takoj prenotirati živilske nakaznice pri svoji zadrugi ali trgovcu. Zadruga in trgovci porežejo od predloženih nakaznic naročilnico ali prijavne odrezke ter jih predložijo takoj ali najkasneje do 5. t. m. okrajnemu gospodarskemu odseku (trgovina in preskrba).

Prepovedano je trgovcem ali drugim izdajati hrano na že odrezane odrezke. Vsak potrošnik mora predložiti pri prevzemu hrane živilsko nakaznico, kjer se mu odvzame odrezek. Prepovedano je trgovcem ali zadrugam iste obdržati.

Za prejem dodatne nakaznice za gozdarje so upravičeni samo oni gozdni delavci, ki so stalno zaposleni pri načrtni proizvodnji lesa ali drv ter so pod državno kontrolo. Gozdarji, kateri prejmejo to nakaznico, niso upravičeni do prejema nakaznic za težke ali lahke delavce.

Živeli udarniki, heroji dela za obnovo in izgradnjo domovine!